

Rapport

Zelfstandigen Enquête Arbeid 2023

Methodologie

juli 2023

TNO innovation
for life

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Zelfstandigen Enquête Arbeid 2023

Methodologie

TNO

Healthy Living and Work

088 866 61 00

www.tno.nl

www.monitorarbeid.nl

CBS

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70

www.cbs.nl

Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Deze publicatie is gratis te downloaden via

www.monitorarbeid.nl en via www.cbs.nl

© 2023 TNO | CBS: Leiden | Heerlen

Auteurs:

H.A. van de Ven (TNO)

H. Lautenbach (CBS)

J. Koen (TNO)

B.J.M. Janssen (CBS)

E.M.M. de Vroome (TNO)

B. Jansen (CBS)

G.M. Gommans (CBS)

W. Hoofman (TNO)

Met dank aan:

Het Ministerie van SZW: Piet Venema

Vormgeving:

Coek Design, Prinsenbeek

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4	4	Kwaliteit van de ZEA	47
1.1	Aanleiding	4	4.1	Item non-response	47
1.2	Doelpopulatie	5	4.2	Betrouwbaarheid van de schalen	49
1.3	Inhoud	6	4.3	Reacties van respondenten op de vragenlijst	50
1.4	Doel en beoogde gebruikers	7	4.4	Overig	51
1.5	Leeswijzer	7	4.5	Conclusies over de kwaliteit van de ZEA	51
1.6	Openbaarmaking van de resultaten en gebruik door derden	7			
2	Verantwoording van de onderwerpen in de ZEA	8	Referenties		53
2.1	Overzicht van de onderwerpen	8	Bijlage A		55
2.2	Herkomst van de onderwerpen	11	Begeleidende folder ZEA		55
2.3	Verrijking van de ZEA met registerdata	21	Bijlage B1		58
3	Dataverzameling en verwerking	28	Screenshots webvragenlijst ZEA		58
3.1	Steekproef	28	Bijlage B2		81
3.2	Veldwerk	30	Screenshots mobielvragenlijst ZEA		81
3.3	Respons	32	Bijlage C		89
3.4	Vergelijking van respons met steekproefkader	36	Aanschrijfbrieven ZEA		89
3.5	Weging	43			

Inleiding

De Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA) is de Nederlandse enquête onder zelfstandig ondernemers over hun arbeidsomstandigheden en inzetbaarheid. TNO en CBS voeren de ZEA uit in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Na de pilot in 2012 wordt de enquête sinds 2015 iedere twee jaar afgenomen. De ZEA 2023 heeft 6839 (voldoende) ingevulde vragenlijsten opgeleverd. Dat komt neer op een bruikbare respons van 27,8%. In dit rapport is terug te vinden welke onderwerpen zijn bevraagd, hoe de data zijn verzameld en wat de resultaten zijn. De ZEA 2023 is gefinancierd vanuit het programma Monitoring van Arbeid van TNO.

1.1 Aanleiding

Door onder meer technologische, economische, sociale, politieke en demografische ontwikkelingen verandert het werk en de werkomstandigheden van alle personen die in Nederland wonen en wer-

ken. Daarom monitoren we de werksituatie door middel van drie enquêtes: één onder werknemers, één onder zelfstandig ondernemers en één onder werkgevers. De Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) wordt jaarlijks uitgevoerd onder werknemers in loondienst in Nederland. De werksituatie van zelfstandig ondernemers wordt tweejaarlijks gemonitord in de Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA), evenals de visie van werkgevers op de arbeidssituatie in de Werkgevers Enquête Arbeid (WEA). De NEA en ZEA hebben beide een brede focus op werk, ze geven een representatief beeld van werknemers en zelfstandig ondernemers in Nederland en spelen daarmee een belangrijke rol in de informatievoorziening over de werksituatie van het grootste deel van werkend Nederland. De NEA en de ZEA worden uitgevoerd door TNO en CBS in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Als aanvulling hierop monitort TNO tweejaarlijks de visie van werkgevers op de arbeidssituatie in de Werkgevers Enquête Arbeid (WEA).

Zelfstandigen vormen een belangrijk deel van de beroepsbevolking in Nederland. In 2021 waren er in totaal bijna 2,1 miljoen zelfstandigen¹ (CBS, 2023). Vooral de zelfstandige zonder personeel (zzp'er) is in omvang toegenomen. Het aantal zzp'ers groeide van bijna 1,3 miljoen personen in 2010 tot ruim 1,7 miljoen personen in 2021. De zelfstandig ondernemers verschillen op een aantal aspecten van hun werksituatie met die van werknemers. Zo blijken zelfstandig ondernemers bijvoorbeeld tot op hogere leeftijd te willen blijven werken. Daarnaast ervaren zelfstandig ondernemers zonder personeel relatief weinig werkgerelateerde psychische vermoeidheid (burn-outklachten), meer autonomie en minder werkdruk in vergelijking met werknemers (van den Heuvel, de Vroome en Gerritsma, 2023; Van der Torre, Dirven en Van de Ven, 2018; Dirven en van der Torre, 2016). Aan de andere kant geven zelfstandig ondernemers zonder personeel aan dat ze minder makkelijk dan werknemers kunnen voldoen aan de fysieke eisen die het werk stelt (Van der Torre en Dirven, 2016) en heeft een substantieel deel weliswaar geen arbeidsongeschiktheidsverzekering (Van der Torre et al., 2021) maar wel een andere vorm van voorziening tegen inkomensderving. Mede vanwege deze verschillen is het van belang informatie over deze doelpopulatie te verzamelen.

1.2 Doelpopulatie

De doelpopulatie van de ZEA bestaat uit zelfstandig ondernemers. Dit zijn personen die voor eigen rekening of risico arbeid verrichten in een eigen bedrijf of praktijk en daarover winstaangifte doen voor de inkomstenbelasting bij de Belastingdienst. Het gaat binnen deze groep zowel om zelfstandig ondernemers met als zonder personeel.

De zelfstandig ondernemers zonder personeel kunnen weer opgedeeld worden in:

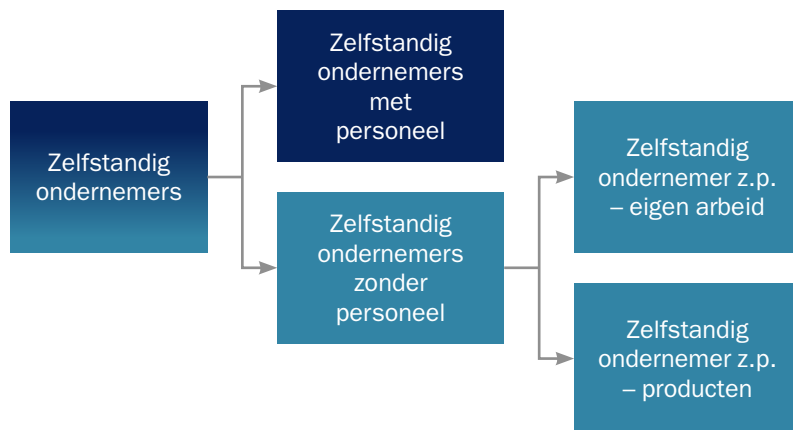
- zelfstandig ondernemers zonder personeel die voornamelijk hun eigen arbeid of diensten inzetten en;
- zelfstandig ondernemers zonder personeel die voornamelijk producten verkopen of grondstoffen aanbieden.

---

¹ Het betreft hier alle personen die inkomen uit werkzaamheden als zelfstandige hebben, ongeacht de hoogte van het inkomen. Zowel hoofdinkomen als neveninkomens worden hier meegerekend. Tot de zelfstandigen worden behalve zelfstandig ondernemers ook directeurengroootaandeelhouder, meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen (waaronder personen met resultaat uit overige werkzaamheden) gerekend.

Schematisch ziet dat er als volgt uit:

Figuur 1.1 Schematische weergave doelpopulatie ZEA

Zelfstandigen die geen winstaangifte doen voor de inkomstenbelasting, t.w. directeuren-grootaandeelhouders (DGA's), meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen (personen met resultaat uit overige werkzaamheden), behoren vanaf 2015 niet meer tot de doelpopulatie van de ZEA. Uit de pilot van de ZEA 2012 bleek namelijk dat specifiek toegespitste vragenlijsten wenselijk zijn om een acceptabele respons te kunnen realiseren bij deze groepen zelfstandigen.

1.3 Inhoud

De ZEA omvat een breed scala aan onderwerpen die de arbeidsomstandigheden en inzetbaarheid van zelfstandig ondernemers betreffen. Er wordt onder andere gevraagd naar arbeidsomstandigheden, werktijden, arbeidsongevallen, ziekte, functioneren, inzetbaarheid, pensioen- en arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen en opleiding en ontwikkeling (zie hoofdstuk 2).

De vragenlijst van de ZEA 2023 is grotendeels hetzelfde als de vragenlijst van 2021 omdat het doel is ontwikkelingen gedurende langere tijd te monitoren. Desalniettemin is de ZEA 2023 op een aantal punten aangepast waarmee aansluiting met de actualiteit wordt gezocht. Er zijn bijvoorbeeld vragen toegevoegd over de gevolgen van de krapte op de arbeidsmarkt en welke maatregelen zelfstandig ondernemers met personeel bijvoorbeeld treffen om de negatieve effecten hiervan in hun bedrijf te minimaliseren. Verder wordt aan respondenten die niet langer zelfstandig ondernemer zijn op moment van enquêtering nu bijvoorbeeld gevraagd of dat samenhangt met de hogere energieprijzen. Om de invulduur van de vragenlijst niet te laten toenemen, zijn er enkele vragen geschrapt. Van alle vragen in de ZEA komt een groot deel overeen met die in de NEA om een zo goed mogelijke vergelijking tussen werknemers en zelfstandig ondernemers mogelijk te maken.

1.4 Doel en beoogde gebruikers

De beoogde gebruikers van de resultaten van de ZEA zijn beleidsmakers, politici, belangenbehartigers van zelfstandig ondernemers, brancheorganisaties, sociale partners, onderzoekers, adviseurs en andere geïnteresseerden. Met de informatie die middels de ZEA wordt verzameld, kunnen overheden, belangenverenigingen van zelfstandigen en brancheorganisaties beter inspelen op de behoeften en knelpunten van zelfstandig ondernemers. Verder biedt de ZEA informatie waarmee het politieke en maatschappelijke debat over de werksituatie en de rol van zelfstandigen beter kan worden onderbouwd. Onderzoeksinstituten en adviesbureaus kunnen specifieke vraagstukken nader onderzoeken door middel van verdiepende analyses op de ZEA data, al dan niet gekoppeld aan andere databronnen.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport bevat een methodologische verantwoording van het onderzoek. Na het inleidende eerste hoofdstuk behandelt hoofdstuk 2 de herkomst van de vragen. De dataverzameling komt in hoofdstuk 3 aan bod. In hoofdstuk 4 wordt de kwaliteit en de betrouwbaarheid van de gebruikte schalen beschreven. Een tabel met de inhoudelijke

resultaten is dit keer voor het eerst niet opgenomen in het methodologisch rapport maar is nu onderdeel van de publicatie ‘De ZEA in Vogelvlucht’ waar in capita selecta een aantal onderwerpen wordt toegelicht.

1.6 Openbaarmaking van de resultaten en gebruik door derden

Op basis van de ZEA 2023 zullen diverse publicaties volgen, waaronder wetenschappelijke artikelen, rapporten en nieuwsberichten. Door middel van verdiepende analyses kunnen specifieke maatschappelijke en wetenschappelijke vraagstukken worden beantwoord. De ZEA 2023 data zullen vanaf 1 juli 2024 – onder voorwaarden – toegankelijk worden gemaakt voor derden via het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS. Meer informatie hierover is te vinden op de CBS website: [Microdata: Zelf onderzoek doen \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/microdata).

Verantwoording van de onderwerpen in de ZEA

In dit hoofdstuk worden de herkomst en de operationalisaties van de onderwerpen beschreven. De onderwerpen worden gezamenlijk vastgesteld door TNO, CBS en SZW. Ze zijn zo gekozen dat ze de werksituatie van zelfstandig ondernemers zo goed mogelijk in beeld brengen. Om de situatie van zelfstandig ondernemers te kunnen vergelijken met die van werknemers, is een aanzienlijk deel van de onderwerpen vergelijkbaar met de NEA. De onderwerpen die ook van toepassing zijn op ondernemers zijn overgenomen uit de NEA. Daarbij zijn een aantal onderwerpen iets anders geoperationaliseerd dan in de NEA om beter aan te sluiten bij de belevingswereld van ondernemers. Daarnaast is een aantal onderwerpen opgenomen die specifiek zijn voor de werksituatie van zelfstandig ondernemers. Dit betreft bijvoorbeeld onderwerpen als het aantal opdrachtgevers of welke voorzieningen zij getroffen hebben voor hun pensioen. De vragenlijst van 2023 is voor het overgrote deel hetzelfde als de vragenlijst van 2021. De vragenlijsten worden over de jaren heen grotendeels gelijk gehouden zodat de werksituatie over langere tijd gemonitord kan worden met gebruikmaking van steeds dezelfde indicatoren. Aan de andere kant nemen bepaalde thema's in belang toe en anderen in belang af of zijn er relevante nieuwe thema's, waardoor er elk jaar op beperkte

schaal wijzigingen worden doorgevoerd. In onderstaande paragrafen zijn de wijzigingen beschreven die in 2023 zijn doorgevoerd. Om ruimte te creëren voor nieuwe vragen, worden enkele vragen alternerend eens per vier jaar uitgevraagd. Zo is bijvoorbeeld in 2023 niet uitgevraagd waarom zelfstandig ondernemers geen verzekering hebben voor arbeidsongeschiktheid of pensioen en keerden na een afwezigheid in 2021 de vragen over startmotieven terug in de ZEA 2023.

2.1 Overzicht van de onderwerpen

Op de volgende pagina's staat een overzichtstabel met de bevroegde onderwerpen van de ZEA 2023.

Tabel 2.1.1 Overzicht onderwerpen ZEA 2023

Blok	Onderwerp
Persoonsgegevens	Geslacht
	Leeftijd
Doelpopulatie	Reden geen zelfstandig ondernemer meer
Betaald Werk	Maatschappelijke positie
Arbeidsmarkt- krapte	(mate van) gevolgen personeeltekort
	Maatregelen omgaan met personeelstekort
Personeel en samenwerking	Personeel in dienst
	Samenwerking zelfstandigen
	Personeel ingehuurd
	Medeondernemer/meewerkend gezinslid
Klanten	Diensten of goederen
	Soort klanten
	Aantal klanten/opdrachtgevers
	Klantenwerving
	Omzet grootste klant
	Deel omzet via digitale platforms
	Reden klantenwerving via digitale platforms
	Uurtarief
Financiële situatie bedrijf	

Blok	Onderwerp
Omvang werkweek	Omvang werkweek (uren)
	Uren in loondienst
	Aantal dagen in de week waarop wordt gewerkt
	Andere personen op werklocatie
	Afwijkende werktijden
	Thuiswerken (uren)
Start als zelfstandig ondernemer	Sinds welk jaar zelfstandig ondernemer
	Sinds welk jaar bestaat de onderneming
	Situatie voor zelfstandig ondernemerschap
	Reden keuze zelfstandig ondernemerschap
Uw bedrijf	Soort bedrijf
Uw beroep/vak	Beroep
Werk- omstandigheden	Gevaarlijk werk
	Fysieke belasting
	Gevaarlijk stoffen
	Autonomie
	Taakeisen (werkdruk)
	Cognitieve belasting
	Gevarieerd werk
	Innovatief gedrag
	Beeldschermwerk
	Gebruik technologie
Ongewenst gedrag	Ongewenst gedrag

Blok	Onderwerp
Arboregels	Maatregelen gezond en veilig werken
	Informatie gezond en veilig werken
Arbeidsongevallen	Arbeidsongeval afgelopen jaar
	Uitval door arbeidsongeval
	Oorzaak letsel
	Behandeling letsel
Gezondheid	Algemene gezondheidstoestand
	Werkgerelateerde psychische vermoeidheid (Burn-outklachten)
	Bevlogenheid
Ziekte en werk	Uitval door ziekte
	Ondersteunende dienstverlening
	Arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen
De laatste keer dat u niet kon werken vanwege ziekte	Soort klacht
	Aantal dagen niet gewerkt
	Klacht wel of niet werk-gerelateerd
	Oorzaak klacht
Beroepsziekten	Beroepsziekten
	Prevalentie
	Incidentie
	Vaststelling arts
Functioneren en inzetbaarheid	Prestaties
	Ondernemersvaardigheden
	Werkgeschiktheid
	Veranderingen in werk

Blok	Onderwerp
Aspecten van uw werk	Tevredenheid vervulling werkwaarden
	Onzekerheidsaspecten werk
	Belastende aspecten
	Lidmaatschap vertegenwoordigende organisaties
Opleiding en ontwikkeling	Recent gevolgde opleiding of cursus
	Opleidingsbehoefte
	Aansluiting kennis en vaardigheden bij werk
	Leeroriëntatie
	Leervermogen
Informeel leren	
Onderwijs	Onderwijsniveau
Werk en thuis	Werk-thuisinterferentie
Toekomstperspectief	Zorgen over toekomst bedrijf
	Financiële buffer
	Voorkeur loondienst of zelfstandig ondernemer
	Doorwerkleeftijd - willen
	Doorwerkleeftijd - fysiek kunnen
	Doorwerkleeftijd - financieel kunnen stoppen
	Pensioenvoorzieningen
Tevredenheid	Tevredenheid arbeidsomstandigheden
	Tevredenheid werk

2.2 Herkomst van de onderwerpen

In deze paragraaf wordt de herkomst van de onderwerpen van de ZEA 2023 beschreven. Veel zijn overgenomen uit eerdere edities van de ZEA. De onderwerpen uit eerdere edities zijn deels gebaseerd op andere bronnen (voor de verantwoording van de items uit eerdere jaren zie Ybema et al., 2013, Jansen et al., 2015, Lautenbach et al., 2017, Van der Torre et al., 2019, Van der Torre et al., 2021). Ook komt het voor dat nieuwe onderwerpen spelen die nog niet middels andere onderzoeken in kaart zijn gebracht en wordt gezamenlijk bekeken hoe deze het best geoperationaliseerd kunnen worden. In de tekst worden de wijzigingen van de ZEA 2023 ten opzichte van de editie van 2021 vermeld en wordt verwezen naar de eventueel achterliggende bronnen waarop de onderwerpen met bijbehorende vragen zijn gebaseerd, in veel gevallen de NEA (zie Van Dam et al., 2022) of STREAM (Study on Transitions in Employment, Ability and Motivation, zie Van den Heuvel et al., 2020). De NEA is, zoals eerder aangegeven, een onderzoek naar de kwaliteit van de arbeid van werknemers. STREAM is een longitudinaal onderzoek onder personen van 45 tot 65 jaar naar de omstandigheden waaronder werknemers, zelfstandigen en niet-werkenden met behoud van een goede productiviteit en een goede gezondheid in betaald werk kunnen (blijven) participeren. Hierna volgt een beschrijving van de onderwerpen.

Persoonsgegevens

De volgende kenmerken van zelfstandig ondernemers komen bij dit onderwerp aan bod:

- Geslacht
- Geboortjaar

Aan het begin van de vragenlijst wordt gecontroleerd of de vragenlijst wordt ingevuld door de juiste persoon. Deze worden teruggekoppeld op het scherm. Indien de respondent aangeeft dat zowel geslacht als geboortedatum niet correct zijn, dan wordt de vragenlijst beëindigd. Indien uitsluitend het geslacht of uitsluitend de geboortedatum niet juist is, dan worden alsnog de juiste gegevens ingevoerd zoals door de respondent aangegeven. Daarnaast zijn de persoonsgegevens verrijkt met de volgende kenmerken uit registraties waarover het CBS beschikt: migratieachtergrond, samenstelling huishouden, corop, provincie, stedelijkheid en inkomen. Hierdoor konden vragen over deze onderwerpen achterwege blijven in de vragenlijst. De verrijking van de gegevens wordt in paragraaf 2.3 beschreven. Ten opzichte van de ZEA 2021 zijn nog twee inkomensvariabelen toegevoegd, namelijk de welvaart van het huishouden en de sociaaleconomische positie van de eventuele partner.

Betaald werk

De volgende kenmerken van de zelfstandig ondernemers komen bij dit onderwerp aan bod:

- Doelpopulatie
- Maatschappelijke positie

Het doel van dit blok is om vast te stellen of de respondent op het moment van enquêtering nog tot de doelpopulatie behoort en om de maatschappelijke positie vast te stellen. Dit moet omdat het kader waaruit de personen getrokken zijn bij aanvang van de enquêtering verouderd is en men bijvoorbeeld gestopt kan zijn met het werken als ondernemer. Wanneer respondenten aangeven dat zij niet weten of ze zelfstandig ondernemer zijn die winstaangifte doet voor de inkomstenbelasting, wordt gevraagd of ze zichzelf als zelfstandig ondernemer beschouwen. Respondenten die aangegeven hebben geen ondernemer te zijn die winstaangifte doet bij de inkomstenbelasting en zichzelf ook niet als zelfstandig ondernemer beschouwen, krijgen nog een paar vragen voorgelegd voordat zij de vragenlijst verlaten. Dit zijn vragen over hun maatschappelijke positie en over de redenen van het gestopt zijn met de onderneming. De vraag over maatschappelijke positie is gebaseerd op een vraag uit STREAM. Nadat een eerdere aanscherping van de vragen in dit blok in 2021 niet het gewenste effect hadden, is in de huidige ZEA de vraagstelling opnieuw aangepast. Nu zijn de antwoordcategorieën ‘werkzaam als

werknemer in loondienst’ en ‘ik werk als directeur-grotaandeelhouder (DGA)’ iets meer gedetailleerd omschreven met de verwachting dat het zo makkelijker is om de categorieën te kiezen die van toepassing zijn. De omschrijving van deze twee categorieën luidt nu ‘werkzaam in loondienst als werknemer’ en ‘ik werk in loondienst als directeur-grotaandeelhouder (DGA)’. Daarnaast is het meest gekozen antwoord bovenaan gezet in het lijstje met antwoord categorieën.

Krapte op de arbeidsmarkt

Door diverse crises is er momenteel (2022/2023) sprake van relatief grote krapte op de arbeidsmarkt. Aan zelfstandig ondernemers wordt daarom gevraagd:

- In welke mate ze gevolgen van personeelstekorten ondervinden
- Om welke gevolgen het gaat
- Welke maatregelen ze genomen hebben om met de gevolgen om te gaan

Er zijn aparte vragen geformuleerd voor ondernemers mét en zónder personeel om de antwoorden beter te kunnen laten aansluiten op de situatie van de respondent.

Personeel en samenwerking

De vragen over personeel en samenwerking met andere zelfstandigen zijn grotendeels gelijk gebleven sinds de ZEA 2019. Wel is er voor de

ZEA 2023 een instructie toegevoegd voor respondenten die in een maatschap werken zodat zij makkelijker door de vragenlijst kunnen.

In dit vragenblok komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Personeel in dienst
- Samenwerking met andere zelfstandigen
- Personeel ingehuurd
- Medeondernemer/meewerkend gezinslid

De vraag over het personeel dat in dienst is bij de zelfstandig ondernemer is gebaseerd op een vraag uit STREAM en is bedoeld om het onderscheid te maken tussen degenen mét en zónder personeel. In 2021 is deze ene vraag in tweeën gesplitst. Eerst is gevraagd of men personeel in dienst heeft. Indien men personeel in dienst heeft, wordt gevraagd om hoeveel mensen het gaat. Zodoende is in het geval de respondent niet weet hoeveel personeel in dienst is, in ieder geval bekend dat er personeel in dienst is. De vraag over samenwerking met andere zelfstandigen is toegevoegd in 2017, omdat met deze vraag inzicht kan worden verkregen in de mate van samenwerking tussen verschillende zelfstandigen. De vragen over ingeleend personeel zijn ontwikkeld voor de ZEA en niet veranderd sinds 2017. De vraag over medeondernemers of meewerkende gezinsleden is ook niet veranderd sinds 2017 en gebaseerd op een vraag uit STREAM.

Klanten

Bij het onderwerp klanten worden de volgende thema's bevestigd:

- Diensten of goederen
- Aantal klanten/opdrachtgevers
- Soort klanten
- Klantenwerving
- Omzet grootste klant
- Uurtarief
- Financiële situatie bedrijf

De eerste vraag is bedoeld om het onderscheid te kunnen maken tussen zelfstandig ondernemers zonder personeel die vooral hun eigen arbeid aanbieden en degenen die vooral goederen of producten aanbieden. De vraag werd tot nu toe alleen gesteld aan zelfstandig ondernemers zonder personeel en is gebaseerd op een vraag uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. In de ZEA 2023 wordt deze vraag ook aan zelfstandig ondernemers met personeel gesteld om ook voor hen de voornaamste soort bedrijfsactiviteit vast te stellen. De tweede vraag over het aantal klanten is gebaseerd op STREAM. Wanneer de respondent aangeeft maar één klant of opdrachtgever te hebben, wordt aangenomen dat 90–100% van de omzet van de grootste klant komt en wordt de vraag over de omzet bij de grootste klant niet meer gesteld. Bovengenoemde vragen zijn niet veranderd sinds 2017. Sinds 2017 omvat dit blok een vraag over het soort klanten/opdrachtgevers

om vast te kunnen stellen in hoeverre de respondent vooral particulieren of bedrijven als klant heeft. In 2017 is daarnaast een vraag toegevoegd over de wijze waarop ondernemers klanten werven. Deze vraagstelling is in 2019 aangepast door bij de antwoordoptie 'Via digitale platforms, zoals Werkspot of Freelancer.nl' ook Uber als een voorbeeld van een platform op te nemen. Voor respondenten die aangeven gebruik te maken van platforms of social media om opdrachten te verkrijgen, zijn in 2019 verdiepende vragen toegevoegd naar het belang van deze opties voor klantenwerving. In 2021 is de vraag voor respondenten die aangeven gebruik te maken van platforms niet langer hoe belangrijk deze manier van werving voor hen is, maar is gevraagd welk deel van hun omzet ze via digitale platforms hebben verkregen. In 2023 is een vraag toegevoegd over de redenen voor het werven van opdrachten via platforms, gebaseerd op onderzoek naar motieven voor platformwerk (Verbiest et al., 2020). Deze verdiepende vragen zijn toegevoegd vanwege het groeiende aantal platforms en de beperkt beschikbare informatie over platformwerkers (Verbiest et al., 2020). De vraag over het deel van de omzet dat afkomstig is van de grootste klant, is gebaseerd op een vraag in het (voormalige) ZZP-panel van Panteia/EIM, om inzicht te krijgen in de financiële afhankelijkheid van de grootste klant/opdrachtgever. Deze vraag is niet veranderd sinds 2017. In het kader van beleidsontwikkelingen rondom tariefstelling is in 2019 een vraag opgenomen over het gemiddelde uurtarief. De vraag over de financiële situatie van het bedrijf/de

onderneming is letterlijk overgenomen uit STREAM en niet veranderd sinds 2017.

Start als zelfstandig ondernemer

In dit blok wordt een aantal vragen gesteld over de oprichting van het huidige bedrijf. Het vragenblok bestaat uit onderstaande vragen:

- Sinds welk jaar zelfstandig ondernemer
- Sinds welk jaar bestaat onderneming
- Situatie voor u zelfstandige werd
- Redenen voor keuze zelfstandig ondernemerschap
- Redenen voor keuze baan als werknemer

Met deze vragen wordt duidelijk wanneer de respondent voor zichzelf is begonnen en sinds wanneer het huidige bedrijf of de onderneming bestaat. Deze vragen worden ook gebruikt om te bepalen welke respondenten het vragenblok 'Bedrijf' krijgen voorgelegd (zie verderop in dit hoofdstuk). Alleen aan personen die recent als ondernemer zijn gestart of recent van bedrijfsactiviteit zijn veranderd, worden de vragen over 'bedrijf' gesteld. Voor de overige respondenten is de SBI (Standaard Bedrijfsindeling) bekend uit registergegevens. De vragen over de situatie voorafgaand aan het ondernemerschap, de redenen om te kiezen voor ondernemerschap en redenen om naast het zelfstandig ondernemerschap ook een baan in loondienst te hebben worden om ruimte te creëren voor nieuwe vragen en de invulduur van de

ZEA van de verschillende jaargangen niet te doen toenemen eens per 4 jaar uitgevraagd. Deze vragen zijn na een afwezigheid in de ZEA 2021 in de ZEA 2023 weer opgenomen. Deze drie vragen zijn niet veranderd sinds 2017 en gebaseerd op STREAM.

Bedrijf

In de ZEA worden de vragen over ‘Bedrijf’ enkel gesteld als de respondent:

- sinds 2021 of later werkzaam is als zelfstandig ondernemer
- als het bedrijf in 2021 of later is gestart
- of als de vragen over de startdatum van het bedrijf niet zijn beantwoord en daarmee onbekend zijn.

In andere gevallen is de aanname dat de beschikbare registerinformatie correct is. Net als bij de vragen over beroep wordt een combinatie van gesloten en open vraagstellingen gehanteerd. Er wordt eerst een gesloten filtervraag gesteld ‘Wat voor soort bedrijf of onderneming heeft u?’. Vervolgens wordt afhankelijk van het antwoord op deze eerste vraag naar een verdere toelichting gevraagd middels een gesloten en open vraag. Bij de open vragen wordt gevraagd om zo specifiek mogelijk te zijn. Deze vraagstelling is vergelijkbaar met die in de NEA en niet aangepast ten opzichte van de ZEA 2021. De antwoorden worden in het dataverwerkingsproces gecodeerd volgens de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008).

Beroep

Het beroep van zelfstandig ondernemers wordt vastgesteld met de standaard module ‘Beroep’ van het CBS. Deze module bestaat uit twee open vragen naar het beroep en de belangrijkste werkzaamheden en een aantal gesloten vragen naar leidinggeven. De antwoorden op deze vragen worden gebruikt om beroep (deels automatisch) te coderen volgens de International Standard Classification of Occupations (ISCO). Op basis van de ISCO-codering wordt vervolgens de Beroepenindeling ROA CBS 2014 (BRC 2014) afgeleid. Dit gebeurt achteraf bij de verwerking van de ZEA gegevens.

Vanwege de specifieke populatie van de ZEA, is het standaard blok beroep enigszins aangepast. Zo vragen we in de ZEA al eerder in de vragenlijst naar het aantal personeelsleden dat iemand in dienst heeft. We hoeven in het blok Beroep daarom niet opnieuw te vragen aan hoeveel personen iemand leiding geeft. Deze variabele leiden we af zodat we deze wel nog kunnen gebruiken bij het (automatisch) typeren. Een andere aanpassing heeft betrekking op de vragen die gaan over iemands invloed in de organisatie. We vragen normaal gesproken aan leidinggevendenden of zij inspraak hebben op het strategisch of operationeel beleid van de organisatie. Voor zelfstandig ondernemers gaan we ervan uit dat zij altijd inspraak hebben. Deze vragen hoeven daarom in de ZEA niet gesteld te worden.

Het blok Beroep is in 2023 niet veel gewijzigd t.o.v. van 2021. De enige wijziging is dat we niet meer vragen of iemand uitsluitend leiding geeft of dezelfde werkzaamheden doet als zijn/haar personeel. Deze vraag leverde problemen op omdat de antwoordcategorieën niet uitsluitend waren: iemand die andere werkzaamheden deed dan zijn/haar personeel kon zijn/haar antwoord niet kwijt. In plaats daarvan vragen we waaruit het grootste deel van iemands werkzaamheden bestaan. Deze variabele is belangrijk omdat we hiermee de managers of directeuren kunnen onderscheiden van de meewerkend voormannen.

Werkomstandigheden

De vragen over dit onderwerp zijn voor een belangrijk deel letterlijk, of met een kleine aanpassing, overgenomen uit de NEA. De werkomstandigheden worden onderverdeeld in (onder meer) de volgende deelaspecten:

- Gevaarlijk werk
- Gevaarlijke stoffen
- Moeilijkheidsgraad van het werk
- Fysieke belasting
- Autonomie
- Taakeisen (werkdruk)
- Gevarieerd werk
- Innovatief gedrag

- Beeldschermwerk
- Gebruik technologie

Analoog aan de NEA is de vraag over gevaarlijk werk in 2019 aangepast en sindsdien gelijk gebleven. In 2023 is de vraag over gevaarlijke stoffen gelijk getrokken met de NEA. Datzelfde geldt ook de vragen over moeilijkheidsgraad in het werk. Gelijk aan de NEA is daar een vraag aan toegevoegd over het moeten verwerken van (te) veel informatie op een werkdag. De vragen betreffende fysieke belasting tot aan beeldschermwerk, en de vraag over beeldschermwerk, zijn niet veranderd sinds 2017 en allemaal gebaseerd op, of letterlijk overgenomen uit, de NEA. In 2019 zijn vragen toegevoegd over hoe vaak respondenten verschillende type technologieën gebruiken voor hun werk en deze zijn niet veranderd in 2021. Deze vragen zijn gebaseerd op de NEA en kunnen worden gebruikt om de impact van het gebruik van technologie te volgen.

Ongewenst gedrag

In dit blok wordt ongewenst gedrag (ongewenste seksuele aandacht, intimidatie, lichamelijke geweld en pesten) geïnventariseerd. In 2021 is in de toelichting toegevoegd dat het naast klanten en collega's ook om ongewenst gedrag van opdrachtgevers gaat. In 2023 is de toelichting licht aangepast.

Arbo-regels

In dit blok komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Maatregelen gezond en veilig werken
- Informatie gezond en veilig werken

Beide items zijn toegevoegd in 2019 en het zijn stellingen betreffende gezond en veilig werken. In 2021 is in de toelichting toegevoegd dat het naast veilig ook om gezond werken gaat. De eerste stelling is bedoeld om vast te stellen in hoeverre de respondent maatregelen neemt om ziekte of ongevallen te voorkomen. De tweede stelling is bedoeld om in kaart te brengen of de respondent (naar eigen zeggen) over voldoende informatie beschikt over werkwijzen om gezond en veilig te werken.

Arbeidsongevallen

Bij het blok arbeidsongevallen worden de volgende onderwerpen bevraagd:

- Arbeidsongeval in afgelopen jaar
- Uitval door arbeidsongeval
- Oorzaak letsel
- Behandeling letsel

Er wordt allereerst gevraagd of de respondent in het afgelopen jaar één of meer arbeidsongevallen heeft gehad en vervolgens wordt er doorgevraagd naar het meest recente ongeval. Alle zes vragen over arbeidsongevallen zijn gebaseerd op de NEA. Om beter bij de belevingswereld van zelfstandig ondernemers aan te sluiten, is in 2021 ‘verzuim’ vervangen door ‘niet kunnen werken vanwege een ongeval’. In 2023 zijn de antwoordcategorieën bij de vraag over de oorzaak van het letsel gelijk getrokken met die van de NEA. De rest van de vragen is gelijk gebleven.

Gezondheid

In dit blok worden de volgende items bevraagd:

- Algemene gezondheid
- Werkgerelateerde psychische vermoeidheid (burn-outklachten)
- Bevlogenheid

Allereerst wordt een vraag gesteld over de gezondheidstoestand van de respondent in het algemeen. De werkgerelateerde psychische vermoeidheid wordt gemeten aan de hand van een aantal vragen over burn-out gerelateerde klachten. Bevlogenheid wordt onder andere aan de hand van een vraag naar het enthousiasme over het werk gemeten. Deze vragen zijn niet aangepast sinds 2017 en gebaseerd op de NEA.

Ziekte en werk

In het blok ziekte en werk worden de volgende onderwerpen bevestigd:

- Uitval door ziekte
- Ondersteunende dienstverlening
- Arbeidsongeschiktheidsverzekering

Drie vragen over het niet kunnen werken vanwege ziekte of andere gezondheidsredenen zijn gebaseerd op de NEA. In de NEA wordt gesproken over ‘verzuim’ en in de ZEA over ‘niet kunnen werken vanwege ziekte’ om beter aan te sluiten bij de belevingswereld van zelfstandig ondernemers. In 2021 is aan de vraag over gebruik van ondersteunende dienstverlening in geval van gezondheidsklachten toegevoegd dat het gaat om langdurige gezondheidsklachten die worden veroorzaakt door het werk of het werk beïnvloeden.

De vragen over welke arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen zelfstandig ondernemers hebben getroffen zijn grotendeels onveranderd ten opzichte van 2019. Om ruimte te besparen worden de vragen over redenen waarom men wel of juist geen arbeidsongeschiktheidsverzekering heeft afgesloten niet in elke ZEA uitgevraagd. In 2023 zijn deze vragen niet opgenomen.

De laatste keer dat u niet kon werken vanwege ziekte

Hier gaat het om de volgende thema’s:

- Soort klacht
- Aantal dagen niet gewerkt
- Werkgebondenheid
- Oorzaak klacht

De vragen over de laatste keer dat een respondent niet kon werken vanwege ziekte zijn gebaseerd op de NEA. In 2023 zijn de vragen over het soort klacht en of deze klachten worden veroorzaakt door het werk gelijk getrokken met de NEA. Indien de respondent aangeeft dat hij of zij niet heeft kunnen werken vanwege luchtwegklachten, buik-, maag- of darmklachten, griep of verkoudheid of overige klachten, is in 2021 gevraagd of deze klachten veroorzaakt zijn door het coronavirus. In 2023 wordt niet meer gevraagd of dit ook is bevestigd met een test. In 2023 is gelijk aan de NEA alleen aan vrouwen voorgelegd of zij denken dat de klachten samenhangen met zwangerschap, menstruatie of de overgang.

Beroepsziekten

De eerste drie vragen over beroepsziekten zijn gebaseerd op de NEA en hetzelfde gebleven sinds 2017. In 2019 is een vraag toegevoegd of de beroepsziekten zijn vastgesteld door een arts, waarmee dit blok gelijk is getrokken met de NEA.

Functioneren en inzetbaarheid

De vragen over in-role performance en werkgeschiktheid (fysieke en psychische eisen) zijn niet aangepast sinds 2017 en letterlijk overgenomen uit de NEA. Vanwege een (mogelijk) snel veranderende werkomgeving (mede door de technologische ontwikkelingen) is in 2019 een vraag toegevoegd of de respondent de laatste 12 maanden te maken heeft gehad met veranderingen op het werk. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar andere manieren van werken of veranderingen van producten of dienstverlening. Deze vraag is gebaseerd op de NEA, maar tekstueel aangepast om aan te sluiten op de werksituatie van zelfstandig ondernemers. In 2023 zijn drie vragen toegevoegd over ondernemersvaardigheden, zoals bereidheid om risico te nemen, toekomstgerichtheid en in hoeverre men ervoor zorgt qua kennis en vaardigheden mee te kunnen komen met veranderingen in het werk.

Aspecten van uw werk

In dit blok worden de volgende onderwerpen bevestigd:

- Tevredenheid vervulling werkwaarden
- Belastende aspecten zelfstandig ondernemerschap
- Lidmaatschap brancheorganisatie

In dit blok vragen we naar de tevredenheid met bepaalde aspecten van werk in het algemeen (zoals inhoud van het werk, inkomen en ontwikkelingsmogelijkheden). Deze vraag is niet aangepast ten sinds 2017 en gebaseerd op de NEA.

Daarnaast vragen we in dit onderdeel naar een aantal (mogelijk) belastende aspecten die kenmerkend zijn voor het werk van zelfstandig ondernemers, zoals de onzekerheid over de hoogte van het inkomen. Deze vragen zijn gebaseerd op STREAM. Deze vragen zijn niet veranderd sinds 2017.

Ook vragen we aanvullend naar de ervaren belasting van 'het aantal regels en instanties' waar de respondent mee te maken heeft en naar de ervaren belasting om te 'voldoen aan en bijhouden van wetgeving'. Deze vragen zijn ontwikkeld voor de ZEA en sinds 2017 hetzelfde gebleven.

In dit blok wordt ook gevraagd naar het lidmaatschap van een brancheorganisatie of andere vertegenwoordigende organisaties. Om ruimte te creëren voor nieuwe vragen wordt om de vier jaar doorgevraagd naar de tevredenheid over de belangenbehartiging van deze organisaties of redenen waarom de respondent geen lid is van één van deze organisaties. In 2023 zijn deze vragen weer opgenomen.

Opleiding en ontwikkeling

Dit blok bestaat uit de volgende onderwerpen:

- Gevolgde opleiding
- Opleidingsbehoefte
- Aansluiting kennis en vaardigheden bij werk
- Leeroriëntatie
- Leervermogen
- Informeel leren

De vragen over gevolgde opleidingen en opleidingsbehoefte zijn letterlijk overgenomen uit de NEA en de vraag naar aansluiting van de kennis en vaardigheden bij het werk is met een kleine aanpassing in de formulering overgenomen uit de NEA. Deze vragen zijn niet veranderd sinds de ZEA 2017. In 2021 zijn de vier vragen over leeroriëntatie ingekort tot één vraag om ruimte te creëren voor één vraag over leervermogen en twee vragen over informeel leren. De vragen over leervermogen en informeel leren zijn afkomstig uit de NEA.

Onderwijsniveau

Het doel van dit vragenblok is om het hoogst behaalde onderwijsniveau vast te stellen. Hiertoe wordt een standaard vragenblok van het CBS gebruikt. Het blok begint met de vraag of iemand op dit moment een opleiding volgt. Volgt iemand op dit moment voortgezet onderwijs dan is het blok afgelopen, we kunnen de hoogst behaalde

opleiding dan al afleiden. Zo niet, dan vragen we door welke opleidingen iemand gevolgd heeft (meerkeuzevraag). Voor de hoogst gevolgde opleiding vragen we dan door of het diploma behaald is. Zo niet, dan vragen we of het diploma behaald is voor de één-na-hoogste opleiding enz. Voor de hoogste opleiding waarvoor een diploma is behaald wordt nog een enkele vervolgvraag gesteld, bijvoorbeeld naar niveau. De uitkomsten uit dit vragenblok worden in de verwerking van de ZEA getypeerd en ingedeeld volgens de Standaard Onderwijsindeling (SOI). Deze verkorte versie van de onderwijsvraagstelling maakt sinds 2021 onderdeel uit van de ZEA. Het voordeel van de nieuwe versie is dat deze in vergelijking met de module van de ZEA 2019 een stuk korter is en dus minder invultijd vraagt. Echter is het niet meer mogelijk om het actueel of hoogst gevolgd onderwijs waar men (nog) geen diploma voor behaald heeft te typeren volgens de SOI. Het vaststellen van het hoogst behaalde onderwijsniveau is echter voldoende als achtergrondkenmerk in de ZEA, waardoor deze module volstaat.

Werk en thuis

Wat betreft de werk-privé balans zijn twee vragen gesteld over verwaarlozing van gezins- en familieactiviteiten door het werk en andersom. Deze vragen zijn gebaseerd op de NEA en niet veranderd sinds de ZEA 2017. De vraag over het aantal uur dat de respondent besteedt aan het huishouden en zorgtaken is in 2023 vervallen.

Toekomstperspectief

In het vragenblok over toekomstperspectief worden de onderstaande onderwerpen bevestigd:

- Zorgen over toekomst bedrijf
- Financiële buffers
- Voortzetting loopbaan als zelfstandig ondernemer
- Doorwerkleeftijd
- Pensioen

De vraag over zorgen over de toekomst is ontwikkeld voor de ZEA en onveranderd sinds 2017. Daarnaast wordt sinds 2017 gevraagd of de respondent, als deze vrij kon kiezen, liever werknemer in loondienst of liever zelfstandig ondernemer zou zijn. Deze vraag is gebaseerd op een vraag uit het ZZP-panel. De vragen tot welke leeftijd respondenten willen en denken te kunnen doorwerken zijn overgenomen uit de NEA en ook niet veranderd na 2017. Sinds 2019 is er daarnaast een vraag toegevoegd om te bepalen op welke leeftijd de respondent financieel denkt te kunnen stoppen. De vragen over pensioenvoorzieningen zijn onveranderd ten opzichte van 2019. Bij de vraag aangaande pensioenvoorzieningen is de antwoordoptie ‘pensioenfonds’ gesplitst in een pensioenfonds via werk in loondienst en via werk als zelfstandig ondernemer. De vraag naar de reden waarom men geen pensioenvoorzieningen heeft wordt om de vier jaar uitgevraagd. In de ZEA 2023 is deze vraag niet opgenomen.

Tevredenheid

Het inhoudelijke deel van de vragenlijst eindigt met een vraag over de tevredenheid over de arbeidsomstandigheden en de tevredenheid met het werk (alles bij elkaar genomen). Deze vragen zijn niet veranderd ten opzichte van 2017 en gebaseerd op de NEA.

2.3 Verrijking van de ZEA met registerdata

Aan het responsbestand van de ZEA is een aantal variabelen toegevoegd afkomstig uit bevolkingsgegevens en registergegevens over inkomen van het CBS (zie tabel 2.3.1). Hierdoor was het niet nodig om respondenten hierover vragen te stellen in de enquête. De variabelen die aan het bestand zijn toegevoegd, betreffen enerzijds persoonskenmerken en regiokenmerken en anderzijds inkomensvariabelen, die als achtergrondkenmerk in analyses en uitsplitsingen kunnen worden gebruikt. Zo zijn uit de Basisregistratie Personen (BRP) de variabelen geslacht en geboortedatum gekoppeld. Deze kenmerken worden in de vragenlijst gecontroleerd (zie paragraaf 2.2) en eventueel aangepast afhankelijk van het antwoord van de respondent. Daarnaast worden migratieachtergrond, corop, provincie en stedelijkheid ook uit de BRP toegevoegd. Uit de zogenaamde integrale inkomensbestanden van het CBS zijn voorlopige inkomensvariabelen over 2021 toegevoegd. Het gaat hierbij om de percentielverdeling van het persoonlijk inko-

men van de respondent en de percentielverdeling van het (gestandaardiseerd) besteedbaar inkomen van het huishouden waartoe de respondent behoort. Ook zijn er variabelen aan het bestand toegevoegd die aangeven of het huishouden van de respondent zich incidenteel (in 2021) en/of langdurig onder of boven de lage-inkomensgrens bevindt, en wat de belangrijkste inkomensbron is van het huishouden en wat de welvaart van het huishouden is. Ook is de variabele toegevoegd die aangeeft of de respondent in 2021 economisch zelfstandig was.

Verder zijn er variabelen toegevoegd over het soort inkomen van de respondent en van zijn of haar eventuele partner, over de samenstelling van het huishouden, over de leeftijd van het jongste kind en over de positie ten opzichte van de hoofdkostwinner in

Tabel 2.3.1 Registergegevens die aan het steekproefbestand zijn toegevoegd

Blok	Variabelen
BPR	Geslacht
	Leeftijd op enquêtedatum
	Migratieachtergrond
	Corop
	Provincie
	Stedelijkheid
Inkomensbestand	Samenstelling huishouden
	Positie in het huishouden ten opzichte van de hoofdkostwinner
	Leeftijd jongste kind
	Percentielgroepen persoonlijk inkomen
	Percentielgroepen besteedbaar inkomen particuliere huishoudens
	Percentielgroepen gestandaardiseerd besteedbaar inkomen particuliere huishoudens
	Inkomen onder of boven de lage-inkomensgrens (huishouden)
	Inkomen onder of boven de langdurige lage-inkomensgrens (huishouden)

Blok	Variabelen
Inkomensbestand	Voornaamste inkomensbron van huishouden
	Economische zelfstandigheid (persoon)
	Welvaart particuliere huishoudens
	Sociaal economische categorie (persoon en eventuele partner)
	Inkomen uit arbeid respondent (ja/nee)
	Inkomen uit onderneming respondent (ja/nee)
	Inkomen uit vermogen respondent (ja/nee)
	Inkomen uit pensioen respondent (ja/nee)
	Inkomen uit uitkering respondent (ja/nee)
	Partner inkomen (ja/nee)
	Inkomen uit arbeid partner (ja/nee)
	Inkomen uit onderneming partner (ja/nee)
	Inkomen uit vermogen partner (ja/nee)
	Inkomen uit pensioen partner (ja/nee)
Inkomen uit uitkering partner (ja/nee)	
Omzet	
Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008)	

het huishouden. De inkomensgegevens kunnen worden gebruikt als achtergrondkenmerk of indelingsvariabele in beschrijvingen en analyses. De gegevens zijn uitdrukkelijk niet bedoeld voor het beschrijven van de inkomenspositie van zelfstandig ondernemers en daarom ook niet opgenomen in de resultatentabel in de publicatie ZEA in Vogelvlucht. Over inkomensgegevens wordt door het CBS op reguliere basis gerapporteerd in het kader van de Inkomensstatistiek (zie ook kader 2.1). In tabel 2.3.1 wordt een overzicht van alle toegevoegde variabelen gegeven die vervolgens worden beschreven.

Samenstelling huishouden

Deze variabele geeft aan of het een één- of meerpersoonshuishouden betreft en of er kinderen in het huishouden aanwezig zijn. Bij kinderen wordt onderscheid gemaakt tussen jonger en ouder dan 18 jaar.

Positie in het huishouden

Hier wordt aangegeven of iemand hoofdkostwinner is met of zonder partner. Indien iemand partner van de hoofdkostwinner is, dan wordt aangegeven of hij/zij gehuwd is. Voor kinderen wordt aangegeven of ze meerder- of minderjarig zijn.

Leeftijd jongste kind

Deze variabele geeft aan, in geval er kinderen binnen het huishouden zijn, wat de leeftijd van het jongste kind is.

Percentielgroepen inkomen van personen of van particuliere huishoudens

Het persoonlijk inkomen, het besteedbaar inkomen en het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen zijn gepresenteerd als percentielgroepen. Presentatie in percentielgroepen betekent dat de personen of huishoudens naar hoogte van hun inkomen in honderd groepen (percentielen) met een gelijk aantal personen of huishoudens zijn verdeeld. De inkomensgrenzen tussen deze honderd 1%-groepen kunnen van jaar tot jaar verschillen en zijn afhankelijk van het gehanteerde inkomensbegrip.

Het *persoonlijk inkomen* omvat het totaal van inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming, uitkering inkomensverzekeringen, uitkering sociale voorzieningen (m.u.v. kinderbijslag en kindgebonden budget), en ontvangen partneralimentatie. Premies inkomensverzekeringen (m.u.v. premies voor volksverzekeringen) zijn hierop in mindering gebracht. Inkomsten uit vermogen, huurtoeslag, rijksbijdrage eigen woning, betaalde partneralimentatie en tegemoetkoming studiekosten blijven buiten beschouwing, aangezien ze niet persoonsgebonden zijn. Inkomensbelasting blijft eveneens buiten schot, daar die ook afhankelijk is van het inkomen van eventuele andere gezinsleden.

Het *besteedbaar inkomen* bestaat uit het bruto inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Het bruto inkomen bestaat uit het inkomen uit arbeid en vermogen en uit uitkeringen inkomensverzekeringen (wegens werkloosheid, ziekte, ouderdom, nabestaanden), uitkeringen sociale voorzieningen (o.a. bijstand, kinderbijslag, kindgebonden budget), gebonden overdrachten (o.a. huurtoeslag en tegemoetkoming studiekosten) en ontvangen partneralimentatie.

Het *gestandaardiseerd besteedbaar inkomen* is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Deze correctie vindt plaats met behulp van equivalentiefactoren. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Met behulp van de equivalentiefactoren worden alle inkomens herleid tot het inkomen van een eenpersoonshuishouden. Op deze wijze is het welvaartsniveau van verschillende typen huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Het gestandaardiseerd inkomen is een maat voor de welvaart van (de leden van) een huishouden.

Inkomen ten opzichte van de (langdurige) lage-inkomensgrens

Personen lopen risico op armoede als hun koopkracht minder is dan de lage-inkomensgrens. De lage-inkomensgrens is een vast bedrag

dat voor alle typen huishoudens een gelijke koopkracht vertegenwoordigt. De hoogte ervan is geënt op de bijstandsuitkering van een alleenstaande in 1979. Sindsdien is de lage-inkomensgrens jaarlijks geïndexeerd met de consumentenprijsindex. Alle personen die tot een huishouden behoren waarvan het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen onder de lage-inkomensgrens ligt, vallen onder de armoedegrens. Doet deze situatie zich vier jaar of langer voor, dan spreken we van langdurige armoede.

Voornaamste inkomensbron van het huishouden

De inkomensbron die het meeste bijdraagt aan het inkomen van het huishouden wordt de voornaamste inkomensbron genoemd.

Economische zelfstandigheid

Economische zelfstandigheid is een begrip dat beleidsmatig verbonden is met het bestaansminimum: iemand wordt als economisch zelfstandig beschouwd als het individuele netto inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of boven de drempelwaarde ligt van de beleidsnorm voor het individuele inkomensminimum. Die drempelwaarde is gelijkgesteld aan 70 procent van het wettelijke netto minimumloon, oftewel de netto bijstand van een alleenstaande. Economische zelfstandigheid wordt vastgesteld voor personen van 15 jaar tot de AOW-leeftijd.

Sociaal economische categorie

In de Inkomensstatistiek worden personen naar sociaaleconomische categorie ingedeeld op basis van de inkomensbron waarmee op jaarbasis het meeste inkomen is gegenereerd. Bij het bepalen van de sociaal economische categorie wordt een groter gewicht toegekend aan inkomen uit eigen onderneming, omdat het resultaat uit een onderneming laag of zelfs negatief kan zijn, ofschoon de persoon hiervoor vele uren per week actief is. Personen zijn in dit geval alleen getypeerd als zelfstandig ondernemer, indien geen substantiële inkomsten uit andere bronnen bij de persoon aanwezig waren. De sociaaleconomische categorie van zelfstandig ondernemers wijkt daarmee af van de doelpopulatie van de ZEA, die bestaat uit alle personen die inkomen uit eigen onderneming hebben oftewel winstaangifte doen. Ook de sociaaleconomische categorie van de eventuele partner is toegevoegd.

Welvaart particuliere huishoudens

De welvaart van een huishouden (en de huishoudensleden) is gebaseerd op zowel het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen als het vermogen van huishoudens. De rangschikkingen van huishoudens naar hoogte van het inkomen en van het vermogen zijn hierbij het uitgangspunt. De welvaart van een huishouden is vastgesteld als de som van het cumulatieve aandeel in het totale inkomen van alle huishoudens en het cumulatieve aandeel in het totale vermogen (zie Van den

Brakel en Gidding, 2019). Op grond van de optelling zijn huishoudens gerangschikt van laag naar hoog en in 100 groepen van gelijke omvang ingedeeld. Huishoudens in de laagste welvaartsgroep hebben een laag inkomen én een laag vermogen hebben. Naarmate het inkomen of vermogen hoger is, wordt een huishouden in een hogere groep ingedeeld. Huishoudens in de hoogste welvaartsgroep hebben een hoog inkomen én een hoog vermogen.

Inkomen uit arbeid

Bij personen wordt hieronder verstaan loon en salaris inclusief de werknemers- en werkgeversbijdrage in de premies voor de sociale verzekeringen, tantième, spaarloon en de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever is hiertoe gerekend.

Inkomen uit eigen onderneming

Inkomen uit eigen onderneming bestaat uit het fiscale resultaat uit onderneming vermeerderd met het bedrag van de investeringsaftrek. Hieronder wordt verstaan de som van inkomsten uit financieel vermogen, inkomsten uit onroerend goed en inkomsten uit overige bezittingen, verminderd met betaalde rente. Tot inkomsten uit financieel vermogen behoren ontvangen rente van banktegoeden, inkomsten uit obligaties en dividenden. Bij onroerend goed gaat het om inkomsten uit eigen woning en overige inkomsten uit onroerend goed.

Inkomen uit pensioen

De bruto-uitkering AOW en aanvullend pensioen bestaande uit uitkeringen van pensioenfondsen en lijfrente-uitkeringen.

Inkomen uit uitkering

Onder uitkering wordt verstaan: uitkeringen betaald door de overheid die aan huishoudens worden toegekend om financiële zekerheid te bieden tegen een aantal risico's (zoals ziekte, invaliditeit, arbeidsongeschiktheid, ouderdom, het overlijden van naasten en werkloosheid) of om in bepaalde behoeftes te voorzien (zoals huisvesting en onderwijs). Voorbeelden: werkloosheidsuitkering, arbeidsongeschiktheidsuitkering, zorgtoeslag, bijstand, kinderbijslag, studiebeurzen.

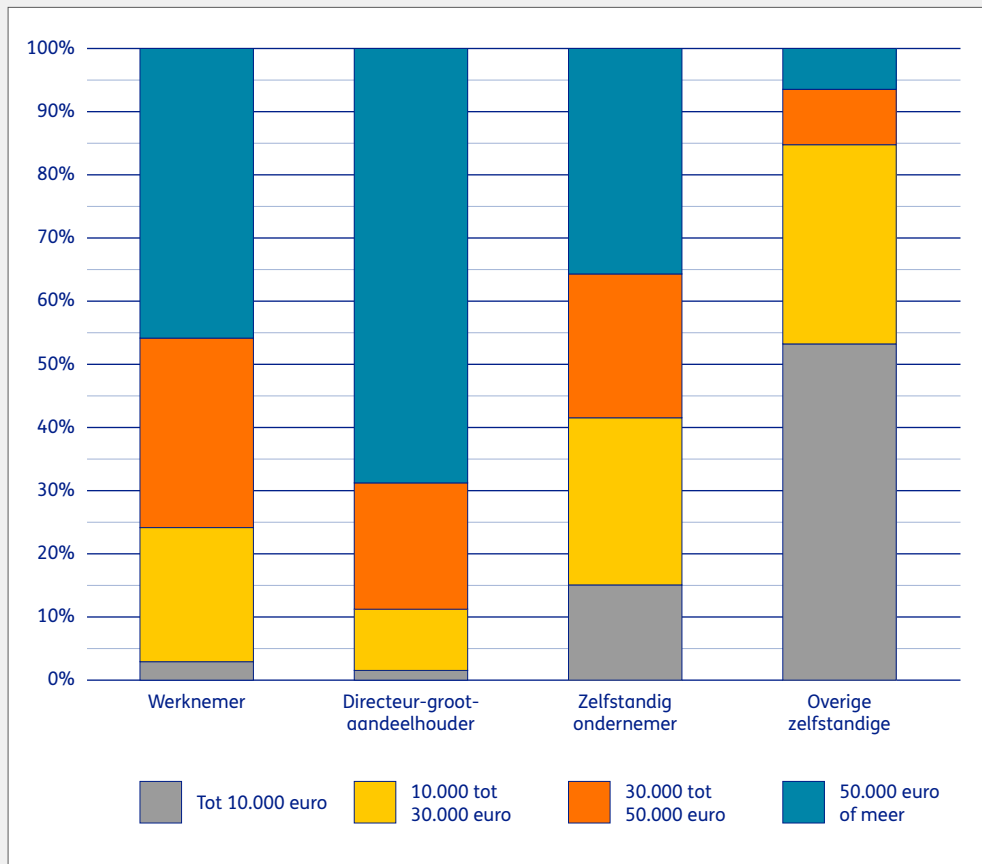
Omzet

Onder omzet wordt verstaan de waarde (prijs * hoeveelheid) van de aan derden geleverde goederen en of diensten.

Kader 2.1 Personen naar klassen van het persoonlijk primair inkomen en sociaal-economische categorie, 2021 voorlopig

Cijfers over de inkomenspositie van zelfstandigen worden door het CBS regulier gepubliceerd op basis van integrale inkomensgegevens. Deze cijfers zijn samengesteld op basis van gegevens van de Belastingdienst.

In het figuur hiernaast staat de verdeling van het persoonlijk primair inkomen over vier groepen, namelijk werknemers, dga's, zelfstandig ondernemers en overige zelfstandigen. Het betreft hier een indeling naar voornaamste inkomensbron. Het primair inkomen van personen omvat het bruto inkomen uit arbeid en inkomen als zelfstandige. Omdat inkomen uit vermogen niet altijd eenduidig is toe te rekenen aan de afzonderlijke personen binnen een huishouden is dit bestanddeel in het persoonlijk primair inkomen buiten beschouwing gelaten.

Dataverzameling en verwerking

3.1 Steekproef

Doelpopulatie

De doelpopulatie van de ZEA 2023 bestaat uit alle zelfstandig ondernemers van 15 jaar of ouder die in Nederland wonen en werken. Een zelfstandig ondernemer is een persoon die voor eigen rekening of risico arbeid verricht in een eigen bedrijf of praktijk en winstaangifte doet voor de inkomstenbelasting bij de Belastingdienst. Het gaat om 'zelfstandig ondernemers zonder personeel' (zzp'ers) en 'zelfstandig ondernemers met personeel' (zmp'ers). Directeuren-grotoaandeelhouder (dga's), meewerkende gezinsleden en overige niet-werknemers die betaalde arbeid verrichten (waaronder personen met resultaat uit overige werkzaamheden) behoren niet tot de doelpopulatie.

De doelpopulatie van de ZEA 2023 is als volgt geoperationaliseerd:

- alle zelfstandig ondernemers opgenomen in het meest recente integrale inkomensbestand;
- met een bekende bedrijfstak volgens de CBS-Standaard Bedrijfsindeling (SBI);

- die minstens 15 jaar oud zijn bij de start van het veldwerk op 2 februari 2023, en geregistreerd in de Basisregistratie Personen (BRP) als ingezetene en als lid van een particulier huishouden op het moment van steekproeftrekken. Personen in een institutioneel huishouden (zoals bijvoorbeeld een bejaardentehuis of een asielzoekerscentrum) zijn dus uitgesloten.

Steekproefkader

Het steekproefkader van de ZEA 2023 is gebaseerd op het meest recente inkomensbestand dat beschikbaar is op het moment dat het kader wordt samengesteld, te weten het voorlopig inkomensbestand van 2021. In het steekproefkader zijn alle personen opgenomen die op 1 januari 2021 tot de Nederlandse bevolking behoorden en in 2021 winstaangifte voor de inkomstenbelasting bij de Belastingdienst hebben gedaan. Het kader bevat 1.315.254 personen. Dit kader is groter dan de geoperationaliseerde doelpopulatie: voordat de steekproef wordt getrokken, zijn uit dit kader de personen verwijderd die zijn overleden of geëmigreerd of ingeschreven staan op het adres van een instelling of een tehuis (20.547 personen). Ook zijn de personen verwijderd die jonger zijn dan vijftien jaar (87 personen).

Steekproefomvang

Het verwachte ongewogen responspercentage bedroeg 29,0% waarbij het responspercentage wordt berekend door het aantal gerealiseerde responsen te delen door de uitgezette steekproefomvang. De omvang van de uit te zetten steekproef voor de ZEA 2023 is bepaald op 24.600 en daarmee gelijk gehouden aan de omvang voor de ZEA 2021. Daarmee werd, net als voor 2021, geanticipeerd op een groter aandeel onbruikbare responsen. Als resultaat van de economische gevolgen van onder meer de coronaperiode en de energiecrisis voor ondernemers, was de verwachting dat een groter dan gebruikelijk aandeel zelfstandig ondernemers niet langer als zodanig werkzaam zou zijn ten tijde van het veldwerk vanwege faillissement of stopzetting van de onderneming. Met deze steekproefomvang worden naar verwachting 7.134 responsen gerealiseerd, zijnde de som van bruikbare en onbruikbare responsen. Uit deze responsen worden na afloop van het veldwerk de bruikbare responsen afgeleid. Er kan sprake zijn van uitval vanwege kaderfouten of onvoldoende vulling van een ingevulde vragenlijst, zie ook paragraaf 3.3. Door de verhoging van de steekproefomvang is de verwachting dat een hoger aandeel personen dat aangeeft niet langer zelfstandig ondernemer te zijn (de kaderfouten), niet leidt tot een lager aantal bruikbare responsen ten opzichte van voorgaande jaargangen.

Voor ZEA 2023 is een steekproef van personen getrokken uit het hier boven beschreven steekproefkader. Om er zeker van te zijn dat van de getrokken steekproef na het bewerkingsproces minstens 24.600 personen beschikbaar waren voor uitzet van de vragenlijst, is een steekproef van $24.600 \times 1,15 = 28.290$ personen getrokken.

Steekproeftrekking

De steekproef is een systematische Probability Proportional to Size steekproef. Alle personen in het steekproefkader hebben dezelfde trekkingskans, behalve jongeren van 15 tot 25 jaar en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Zij hebben een trekkingskans die anderhalf keer zo groot is omdat bekend is dat ze minder vaak responderen (zoals ook bleek uit de eerdere ZEA onderzoeken).

Het steekproefkader is eerst gesorteerd op geslacht, leeftijdsklasse, SBI sectieletter en corop-gebied (regio). De corop-variabele is afgeleid uit de gemeentecode. Daarna zijn de personen binnen een groep van hetzelfde geslacht, dezelfde leeftijdsklasse, dezelfde SBI sectieletter en hetzelfde corop-gebied in willekeurige volgorde geplaatst. Door het steekproefkader op deze manier te sorteren is de steekproef evenredig verdeeld over deze variabelen. Uit dit kader is een steekproef getrokken van 28.290 personen. De 140 mensen die al waren benaderd voor het meest recente NEA onderzoek, zijn uit de steekproef verwijderd.

Bij de Basisregistratie Personen (BRP) zijn vervolgens de namen en adressen opgevraagd van de resterende 28.150 personen in de steekproef. Van de personen die zijn uitgeschreven uit de BRP, krijgt het CBS geen namen en adressen. Een aantal personen heeft bij de gemeente te kennen gegeven dat zij niet willen dat de gemeente hun persoonsgegevens aan derden levert. Deze personen worden verwijderd uit de steekproef, evenals personen die wonen in een institutioneel huishouden of een asielzoekerscentrum. Om de enquêtedruk te beperken worden ook personen verwijderd die op een adres wonen dat het afgelopen jaar al is benaderd voor een regulier CBS-steekproefonderzoek. Na het verwijderen van deze personen bleef er een steekproef over van 27.296 personen. Uit deze steekproef is volledig willekeurig de definitieve steekproef van 24.600 personen getrokken.

3.2 Veldwerk

Wijze van dataverzameling

Steekproefpersonen konden via internet (Cawi) deelnemen aan het onderzoek. De volgende strategie is daarbij gehanteerd:

- Steekproefpersonen ontvingen een anschrijfbrief met daarin het verzoek om deel te nemen aan het onderzoek en de bijbehorende inloggegevens. Bij de anschrijfbrief is een folder meegestuurd die specifiek is samengesteld voor de ZEA.

- Twee weken na de anschrijfbrief werd een eerste rappelbrief verstuurd met daarin opnieuw het verzoek om te reageren,
- Twee en vier weken na de eerste rappelbrief werd respectievelijk een tweede en derde rappelbrief verstuurd.
- In de derde rappelbrief werd een afsluitdatum (31 maart 2023) opgenomen.
- De rappelbrieven zijn alleen verstuurd aan steekproefpersonen waarvan nog geen respons was ontvangen en die niet via het Contactcenter van het CBS hadden aangegeven niet deel te nemen aan het onderzoek.

De anschrijfbrief, de rappelbrieven en de informatiefolder zijn opgenomen in de bijlagen.

Hoewel steekproeven zo kort mogelijk voor aanvang van de waarnemperiode worden getrokken, is niet te voorkomen dat het adres in de BRP niet correct blijkt te zijn omdat de steekproefpersoon is verhuisd. De Naam-Adres-Woonplaats (NAW)-gegevens zijn vlak voor de uitzet gecontroleerd. Tijdens de waarnemperiode zijn verhuizers niet opnieuw benaderd.

Responsperiode en verzenddata vragenlijst en reminders

De steekproef voor de ZEA 2023 is in één keer uitzet. De waarneming is gestart op 31 januari 2023. Tabel 3.2.1 bevat de datums

waarop de aanschrijf- en rappelbrieven zijn verstuurd, de afsluitdatum voor de internetwaarneming en de steekproefaantallen. De verschillende brieven zijn op dinsdagen verstuurd met de 72-uurs post, zodat deze uiterlijk op vrijdag in de bus vielen. De internetwaarneming is op maandag 1 april afgesloten.

Tabel 3.2.1 Gegevens uitzet internetvragenlijst

Portie	Brief	Verzenddatum	Einddatum	Aantal
w1	Aanschrijf	31-jan-23		24.600
w1.1	Rappel 1	14-feb-23		21.894
w1.2	Rappel 2	28-feb-23		19.926
w1.3	Rappel 3	14-mrt-23	31-mrt-23	18.450

Respons-verhogende maatregelen

Om een zo hoog mogelijke respons te realiseren zijn de volgende onderdelen op voorhand opgenomen in de benaderingsstrategie:

- De aanschrijfbrieven zijn zo helder en aantrekkelijk mogelijk voor de doelgroep opgesteld.
- Ook is de “Je” en “U” variant toegepast op de brieven hetgeen betekent dat personen tot en met 25 jaar informeler (de “Je” vorm) zijn aangeschreven dan personen van 26 jaar of ouder (de “U” vorm).

- In de aanschrijfbrieven is een formulering voor ‘informed consent’ opgenomen die respondenten uitlegt op welke wijze de privacy van de respondent wordt gewaarborgd.
- Bij de aanschrijfbrieven is een folder gevoegd die specifiek is samengesteld voor ZEA 2023. Gedurende het onderzoek is er een specifiek voor ZEA geschreven website beschikbaar onder de overzichtspagina van het CBS voor deelnemers aan CBS-enquêtes.
- Om deelname aan het onderzoek te stimuleren is een incentive ingezet. Bij deelname maakte men kans op een iPad of €400 in de vorm van VVV-cadeaukaarten. De respondent kon zelf kiezen zodra hij of zij in aanmerking kwam voor de incentive. Onderzoek heeft uitgewezen dat een dergelijke maatregel responsverhogend werkt.

Dataverwerking

Nadat het veldwerk van de ZEA was afgerond, zijn de verzamelde data verwerkt. Voor alle respondenten werd gecontroleerd of 75 procent van de vragen die aan elke respondent werd gesteld (sommige vragen worden aan de hand van routing slechts aan een deel van de respondenten gesteld) met een geldig antwoord was gevuld. Respondenten die niet aan dit criterium voldeden, werden niet meegenomen in de weging van de ZEA en nadere analyse. Onderwijsniveau, beroep en – indien nodig – bedrijf werden getypeerd, zie ook paragraaf 2.2. Ook zijn samengestelde maten uit de vraagvariabelen uit de ZEA gemaakt.

Bescherming persoonsgegevens

De gegevens die in de ZEA worden gebruikt en verzameld, worden vertrouwelijk behandeld door TNO, SZW en CBS. De aangeschreven personen zijn hier over geïnformeerd via de informatiefolder. Daarnaast is op de ZEA website een paragraaf over privacy opgenomen. Het onderzoek voldoet aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Om de gegevens te beveiligen heeft het CBS tal van maatregelen getroffen. Zo is er een strenge geheimhoudingsplicht voor alle medewerkers, op straffe van rechtsvervolging. Gegevens over personen worden zo snel mogelijk gescheiden van de namen en de adressen, d.w.z. de identificerende kenmerken. De gegevens worden verwerkt met goed beveiligde computersystemen waartoe onbevoegden geen toegang hebben. De wet garandeert dat gegevens alleen voor statistische doeleinden worden gebruikt. Geen enkele instelling kan toegang opeisen tot de gegevens die het CBS verzamelt. Naast het CBS beschikken uitsluitend TNO en SZW over het microdatabestand van de ZEA. Ook TNO en SZW houden zich aan de privacy bepalingen in de CBS-wet en de AVG. In de statistische informatie die het CBS, TNO en SZW naar buiten brengen, zijn de naar de persoon herleidbare kenmerken verwijderd.

Via het Centrum voor Beleidsstatistiek van het CBS hebben andere onderzoeksinstituten de mogelijkheid om – onder voorwaarden – secundaire analyses op het ZEA-bestand uit te voeren. Het Centrum

voor Beleidsstatistiek zal het ZEA 2023 databestand vanaf juli 2024 hiervoor beschikbaar stellen. De informatie die op basis van de ZEA – al dan niet gekoppeld aan andere bronnen – naar buiten wordt gebracht, is nooit herleidbaar tot individuele personen.

3.3 Respons

Steekproefvervuiling

Na vaststelling van de steekproef, zoals beschreven is in de paragraaf ‘steekproefkader’, zal een deel van de zelfstandig ondernemers ten tijde van het onderzoek niet langer werkzaam zijn als zodanig. Men is bijvoorbeeld met pensioen of is om andere redenen gestopt met het werk als ondernemer. Deze personen behoren op het moment van enquêtering niet langer tot de doelpopulatie van het onderzoek. Dit leidt tot steekproefvervuiling, waarmee bedoeld wordt dat er personen in de steekproef zitten die op het moment van onderzoek niet langer tot de doelpopulatie behoren. Daarnaast zullen er personen zijn die na 2021 als zelfstandig ondernemer zijn gestart. Hun inkomensgegevens zijn zo recent dat die nog niet beschikbaar zijn binnen de registraties van het CBS en daarom zitten zij niet in het steekproefkader. Deze personen kunnen derhalve ook niet in de steekproef zitten. Dit heeft overigens geen consequenties voor de steek-

proefvervuiling, maar betekent dat er op basis van de ZEA geen uitspraken gedaan kunnen worden over onlangs gestarte zelfstandigen.

De steekproefvervuiling op basis van de ZEA 2023 kan worden geschat op basis van de antwoorden die gegeven zijn in de vragenlijst. Aan het begin van de vragenlijst wordt vastgesteld of de respondent nog steeds zelfstandig ondernemer is. Zo niet, dan krijgen zij daarna niet meer de vragenlijst voorgelegd. Wel worden deze personen gevraagd waarom ze geen zelfstandig ondernemer meer zijn. De meest genoemde reden hiervoor is pensionering. Andere aangegeven redenen zijn: voorkeur voor werken in loondienst, geheel of gedeeltelijk vanwege de nasleep van de coronacrisis, vanwege de energiecrisis en gestegen prijzen en vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid. De steekproefvervuiling in 2023 bedraagt naar schatting 6,2 procent met een marge van 0,5 procentpunten. In 2021 lag de steekproefvervuiling van de ZEA ook op 6,2 procent. Met de in de paragraaf 3.1 beschreven verhoging van de steekproefomvang ten opzichte van 2019 werd, net als in 2021, juist geanticipeerd op een groter aandeel steekproefvervuiling omdat er meer faillissementen en stopzettingen van bedrijven werden verwacht als gevolg van onder meer de nasleep van de coronaperiode en de energiecrisis die in 2022 is ingezet.

Responsresultaten

Er wordt onderscheid gemaakt tussen responsen en bruikbare responsen. Een deel van de responsen blijkt uiteindelijk namelijk niet bruikbaar te zijn. Er kan sprake zijn van uitval vanwege kaderfouten of onvoldoende vulling van een ingevulde vragenlijst. Voorbeelden van kaderfouten zijn wanneer het geslacht en de geboortedatum zoals door de respondent opgegeven beiden niet overeenkomen met hoe deze in de registraties staan, of dat de respondent inmiddels niet meer werkzaam is als zelfstandig ondernemer. Onvoldoende vulling betekent dat minder dan 75% van de vragen die door alle respondenten zouden moeten worden beantwoord met een geldig antwoord is gevuld. Het leeg laten van een antwoordveld is geen geldige waarde. Indien 'Weet niet' expliciet als antwoordcategorie is opgenomen is dat wel een geldige waarde. Gezien de beoogde representativiteit van de steekproef was een responsaantal van 7.134 (=29,0% van de uitgezette steekproef) het beoogde doel. Het betreft dan het totaal aantal bruto responsen, dus inclusief de onbruikbare responsen. Tabellen 3.3.1 en 3.3.2 geven de gerealiseerde responsresultaten. Zoals uit tabellen 3.3.1 en 3.3.2 blijkt, is de responstarget gehaald. De totale gerealiseerde respons ligt op 30,1%. Dit is 1,1 procentpunt boven de gestelde target.

Tabel 3.3.1 Responsresultaten naar steekproefportie en totaal (aantallen)

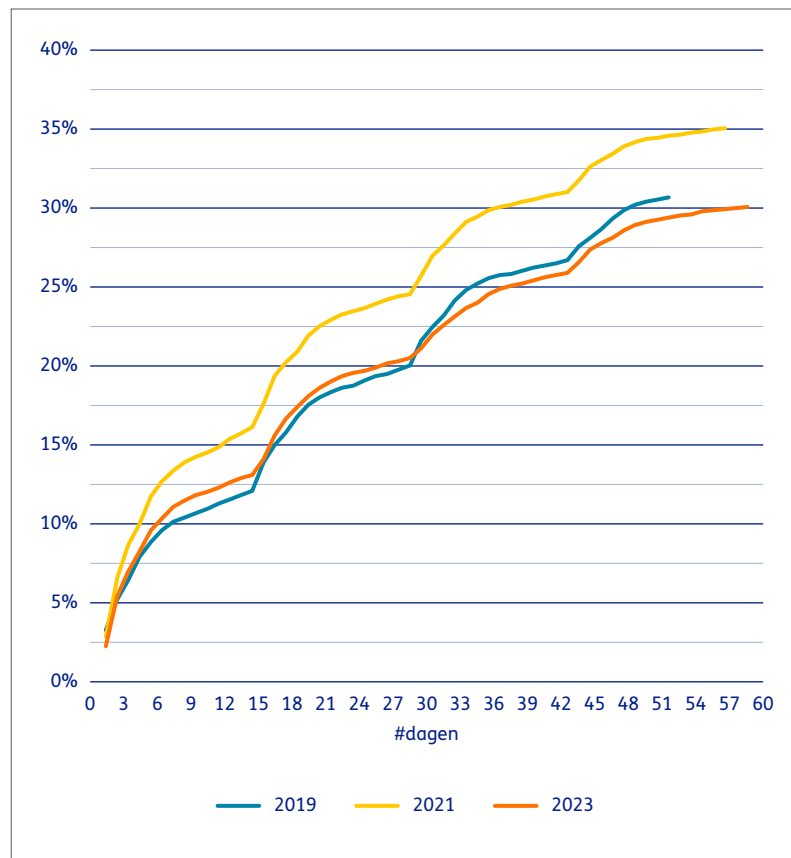
Uitgezette steekproef	24.600
Kaderfouten	36
Non-respons:	297
• OP verhuisd in Nederland	91
• Weigering	184
• Geen gelegenheid	0
• Niet in staat	6
• Taalbarrière	1
• Overig	15
Respons:	7.410
• Volledig	6.953
• Geen zelfstandig ondernemer	455
• Geslacht én geboortedatum niet correct	2
Geen reactie	16.857

Figuur 3.3.3 geeft het responsverloop voor 2023 in vergelijking met 2019 en 2021. De dagen op de horizontale as betreffen weekdays waarop de internetrespons is gerealiseerd. In figuur 3.3.3 zijn duidelijk de momenten zichtbaar waarop de rappelbrieven zijn aangekomen. Het verloop in 2023 is vergelijkbaar met 2021, zij het dat er minder is gerespondeerd op basis van de aanschrijf- en rappelbrieven. In ver-

Tabel 3.3.2 Responsresultaten (%)

Uitgezette steekproef	100,0
Kaderfouten	0,1
Non-respons:	1,2
• OP verhuisd in Nederland	0,4
• Weigering	0,7
• Geen gelegenheid	0,0
• Niet in staat	0,0
• Taalbarrière	0,0
• Overig	0,1
Respons:	30,1
• Volledig	28,3
• Geen zelfstandig ondernemer	1,8
• Geslacht én geboortedatum niet correct	0,0
Geen reactie	68,5
Target	29,0

gelijking met 2019 is zowel het verloop als de hoogte van de respons vergelijkbaar. De ZEA 2021 is uitgevoerd in een periode dat de coronapandemie nog in alle hevigheid rondwaarde. Een van de weinige positieve effecten hiervan was dat de internetwaarneming over de gehele breedte van persoonswaarneming boven verwachting goede resultaten liet zien.

Figuur 3.3.3 Responsontwikkeling (%) waarneming in de tijd (dagen)**Tabel 3.3.4** Responsresultaten met vier varianten voor de berekening van het responspercentage

Uitgezette steekproef	24.600
Geschatte steekproefvervuiling (6,2%)	1.525
Uitgezette steekproef exclusief steekproefvervuiling	23.075
Totale respons:	7.410
• Niet bruikbaar:	571
- Te weinig ingevulde antwoorden	114
- Geen zelfstandige of niet conform steekproefgegevens	457
• Bruikbaar	6.839

Responspercentage	%
Bruikbare respons / uitgezette steekproef	27,8
Totale respons / uitgezette steekproef	30,1
Bruikbare respons / uitgezette steekproef excl. vervuiling	29,6

Gewogen respons

Na afloop van het onderzoek is een gewogen responspercentage uitgerekend waarbij het responspercentage wordt gecorrigeerd voor over- en ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen in de steekproef ten opzichte van een proportioneel getrokken steekproef. Dit betekent dat het responspercentage wordt gewogen naar insluitkans, omdat de steekproef niet evenredig is getrokken. Jongeren en personen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn immers overver-

tegenwoordigd in de getrokken steekproef. Het gewicht van een steekproefpersoon is 1 gedeeld door de kans waarmee die persoon is geselecteerd in de steekproef. Op deze manier tellen personen met een grotere insluitkans minder zwaar mee dan personen met een kleinere insluitkans. Omdat de insluitgewichten van alle personen in de steekproef optellen tot het populatietotaal, ziet het gewogen responspercentage er als volgt uit:

$$p = \frac{2 \sum_{k \in A} r_k + 3 \sum_{k \in B} r_k}{2|A| + 3|B|} \times 100$$

Waarbij:

- A de verzameling is bestaande uit personen van 15 tot en met 24 jaar op 2 februari 2023 aangevuld met personen met een niet-westerse migratieachtergrond in de uitgezette steekproef en B de verzameling personen in de uitgezette steekproef met daaruit wegge laten verzameling A
- $|A|$ het aantal personen is in verzameling A
- $|B|$ het aantal personen is in verzameling B
- r_k gelijk is aan 1 als persoon k heeft gerespondeerd en 0 als persoon k niet heeft gerespondeerd.

Gebruik maken van bovenstaande formule bedraagt het gewogen responspercentage 30,8%.

3.4 Vergelijking van respons met steekproefkader

Vormen de personen die aan de ZEA hebben meegedaan een goede afspiegeling van het steekproefkader? Om deze vraag te beantwoorden wordt de verdeling van een aantal achtergrondkenmerken van de respondenten van de ZEA vergeleken met de verdeling in het steekproefkader. Dit steekproefkader wordt tevens gebruikt om de randtotalen voor de weging te bepalen. Zo is er gekeken naar de verdeling van de kenmerken die uiteindelijk in het weegmodel van de ZEA zijn opgenomen (de zogenaamde weegtermen, zie tabel 3.4.1 en 3.4.2).

Tabel 3.4.1 Overzicht van weegtermen

Term	Omschrijving
1	Geslacht (2) × Leeftijd (3) × Herkomst (2)
2	Geslacht (2) × Leeftijd (3) × Onderwijsniveau (3)
3	Landsdeel (4) × Stedelijkheid (4)
4	Bedrijfstak (7)
5	Leeftijd (6)
6	Besteedbaar huishoudensinkomen (10)

De frequentietellingen – in het weegkader en in de respons – van de variabelen die in de non-respons analyse zijn opgenomen, worden hieronder per deelpopulatie gepresenteerd. Merk op dat de frequentietellingen voor de respons zijn gecorrigeerd voor onder- of oververtegenwoordiging van bepaalde groepen bij de steekproeftrekking (door middel van de inverse van de insluitkans).

Tabel 3.4.2 Hulpvariabelen uit het weegmodel

Hulpvariabelen	
Geslacht (2) • Geslacht van de persoon	Man
	Vrouw
Leeftijd (3) • Leeftijd van de persoon op één januari 2023, ingedeeld in drie klassen	Van 15 tot 45 jaar
	Van 45 tot 55 jaar
	Vanaf 55 jaar
Leeftijd (6) • Leeftijd van de persoon op één januari 2023, ingedeeld in zes klassen	Van 15 tot 35 jaar
	Van 35 tot 45 jaar
	Van 45 tot 55 jaar
	Van 55 tot 65 jaar
	Vanaf 65 jaar
Herkomst (2) • Herkomst van de persoon.	Autochtoon
	Allochtoon
Bedrijfstak (7) • Bedrijfstak waarin de persoon werkzaam is, volgens de Standaard Bedrijfsindeling 2008	SBI-sectie A
	SBI-secties B, C, D, E en F
	SBI-secties G en H
	SBI-secties I, J, K, L en N
	SBI-sectie M
	SBI-secties O, P, S, T en U
	SBI-secties Q en R
Landsdeel (4) • Landsdeel waarin de gemeente ligt, waarin de persoon staat ingeschreven	Noord-Nederland
	Oost-Nederland
	West-Nederland
	Zuid-Nederland

Hulpvariabelen	
Stedelijkheid (4) • Stedelijkheid van de gemeente, waarin de persoon staat ingeschreven	Sterk of zeer sterk stedelijk
	Matig stedelijk
	Weinig stedelijk
	Niet stedelijk
Onderwijsniveau (3) • Het hoogst behaalde onderwijsniveau van de persoon	Laag
	Middelbaar
	Hoog
Besteedbaar huishoudensinkomen (10) • Het besteedbaar huishoudensinkomen van de persoon in 2021, ingedeeld in decielen	Van 1% t/m 10%
	Van 11% t/m 20%
	Van 21% t/m 30%
	Van 31% t/m 40%
	Van 41% t/m 50%
	Van 51% t/m 60%
	Van 61% t/m 70%
	Van 71% t/m 80%
	Van 81% t/m 90%
	Van 91% t/m 100%

De verschillen in de tellingen van Geslacht × Leeftijd × Herkomst voor het weegkader en de respons zijn weergegeven in tabel 3.4.3 en bedragen maximaal 8,1 procentpunt.

Het grootste verschil bestaat bij de categorie, ‘Man: vanaf 55 jaar: autochtone achtergrond’. Voor deze groep is de oververtegenwoordi-

ging in de respons ten opzichte van het weegkader gelijk aan 8,1 procentpunt. Verder is voor categorie, ‘Man: 15 tot 45 jaar: personen met een allochtone herkomst’, de respons met 5,3 procentpunt ondervertegenwoordigd ten opzichte van het weegkader. Ook de personen met een autochtone herkomst in deze categorie zijn ondervertegenwoordigd in de respons.

Het verschil tussen de tellingen van weegterm Geslacht × Leeftijd × Onderwijsniveau voor het weegkader en de respons is maximaal

4,0 procentpunt (tabel 3.4.4). De variabele ‘onderwijsniveau’ is niet beschikbaar voor het ZEA steekproefkader. De verdeling naar onderwijsniveau is daarom, net als bij de NEA, ontleend aan de verdeling die binnen de Enquête Beroepsbevolking (EBB) wordt gevonden. De ondervertegenwoordiging is maximaal voor categorieën: ‘Man: 15 tot 45 jaar: Middelbaar onderwijsniveau’ en ‘Man: 15 tot 45 jaar: Hoger onderwijsniveau’ (beide 4,0 procentpunt). Daartegenover staat een oververtegenwoordiging in de respons van 3,8 procentpunt voor categorie, ‘Man: vanaf 55 jaar: Middelbaar opgeleid’.

Tabel 3.4.3 Frequentietelling Geslacht × Leeftijd × Herkomst

Weegterm			Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
Man	Van 15 tot 45 jaar	Autochtoon	17,0	13,0	4,0
	Van 15 tot 45 jaar	Allochtoon	8,7	3,4	5,3
	Van 45 tot 55 jaar	Autochtoon	11,3	12,4	-1,1
	Van 45 tot 55 jaar	Allochtoon	3,6	2,1	1,5
	Vanaf 55 jaar	Autochtoon	19,2	27,3	-8,1
	Vanaf 55 jaar	Allochtoon	3,2	3,5	-0,3
Vrouw	Van 15 tot 45 jaar	Autochtoon	10,2	8,9	1,3
	Van 15 tot 45 jaar	Allochtoon	4,4	2,3	2,2
	Van 45 tot 55 jaar	Autochtoon	8,0	9,0	-1,0
	Van 45 tot 55 jaar	Allochtoon	2,2	1,7	0,4
	Vanaf 55 jaar	Autochtoon	10,2	14,3	-4,0
	Vanaf 55 jaar	Allochtoon	1,8	2,0	-0,2

Tabel 3.4.4 Frequentietelling Geslacht x Leeftijd x Onderwijsniveau

Weegterm			Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
Man	Van 15 tot 45 jaar	Laag	4,3	3,1	1,2
	Van 15 tot 45 jaar	Middelbaar	10,6	6,5	4,0
	Van 15 tot 45 jaar	Hoog	10,9	6,8	4,0
	Van 45 tot 55 jaar	Laag	2,9	2,9	0,0
	Van 45 tot 55 jaar	Middelbaar	5,8	5,6	0,2
	Van 45 tot 55 jaar	Hoog	6,2	5,9	0,3
	Vanaf 55 jaar	Laag	4,9	7,7	-2,5
	Vanaf 55 jaar	Middelbaar	8,1	11,9	-3,8
	Vanaf 55 jaar	Hoog	9,4	11,2	-1,9
Vrouw	Van 15 tot 45 jaar	Laag	1,1	1,0	0,2
	Van 15 tot 45 jaar	Middelbaar	4,7	3,0	1,6
	Van 15 tot 45 jaar	Hoog	8,9	7,2	1,6
	Van 45 tot 55 jaar	Laag	1,0	1,1	-0,1
	Van 45 tot 55 jaar	Middelbaar	3,2	3,6	-0,4
	Van 45 tot 55 jaar	Hoog	6,0	6,1	-0,2
	Vanaf 55 jaar	Laag	2,0	3,5	-1,4
	Vanaf 55 jaar	Middelbaar	4,4	5,6	-1,3
	Vanaf 55 jaar	Hoog	5,7	7,2	-1,5

Voor de weegterm Landsdeel x Stedelijkheid bestaat er een ondervertegenwoordiging in de respons van 4,3 procentpunt van mensen uit weinig stedelijke gebieden in Noord-Nederland.

Tabel 3.4.5 Frequentietelling Landsdeel x Stedelijkheid

Weegterm		Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
Noord-Nederland	Zeer sterk en sterk stedelijk	2,2	2,1	0,1
Oost-Nederland	Zeer sterk en sterk stedelijk	1,2	1,3	-0,1
West-Nederland	Zeer sterk en sterk stedelijk	3,4	3,5	-0,1
Zuid-Nederland	Zeer sterk en sterk stedelijk	3,4	3,8	-0,4
Noord-Nederland	Matig stedelijk	7,4	7,6	-0,1
Oost-Nederland	Matig stedelijk	3,4	3,8	-0,4
West-Nederland	Matig stedelijk	7,6	8,3	-0,7
Zuid-Nederland	Matig stedelijk	2,1	2,3	-0,2
Noord-Nederland	Weinig stedelijk	34,7	30,4	4,3
Oost-Nederland	Weinig stedelijk	6,8	7,5	-0,7
West-Nederland	Weinig stedelijk	5,7	6,1	-0,4
Zuid-Nederland	Weinig stedelijk	2,2	2,1	0,1
Noord-Nederland	Niet stedelijk	7,9	7,6	0,3
Oost-Nederland	Niet stedelijk	4,4	5,0	-0,6
West-Nederland	Niet stedelijk	6,5	7,3	-0,8
Zuid-Nederland	Niet stedelijk	1,0	1,3	-0,3

De verschillen in de tellingen naar bedrijfstak voor het weegkader en de respons bedragen maximaal 6,3 procentpunt. Dit verschil wordt gevonden door een oververtegenwoordiging van de respons in Bedrijfstak 'M' (= Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening).

Tabel 3.4.6 Frequentietelling Bedrijfstak

Weegterm		Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
A	Landbouw, bosbouw en visserij.	7,8	7,5	0,4
B tot en met F	Winning van delfstoffen, Industrie, Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht, Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering, Bouwnijverheid.	17,7	11,7	6,0
G en H	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, Vervoer en opslag.	16,2	14,8	1,4
I tot en met L en N	Logies-, maaltijd- en drankverstrekking, Informatie en communicatie, Financiële instellingen, Verhuur van en handel in onroerend goed, Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening.	14,8	14,9	-0,1
M	Advisering, onderzoek en overige specialistische dienstverlening.	16,8	22,9	-6,3
O en P en S tot en met U	Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen, Onderwijs, Overige dienstverlening, Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik, Extraterritoriale organisaties en lichamen.	11,7	11,5	0,1
Q en R	Gezondheids- en welzijnszorg, Cultuur, sport en recreatie.	15,0	16,6	-1,6

Uit tabel 3.4.7 blijkt dat personen jonger dan 45 jaar ondervertegenwoordigd zijn in de respons terwijl ouderen juist relatief vaak responderen.

Tabel 3.4.7 Frequentietelling Leeftijd

Weegterm	Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
Van 15 tot 35 jaar	18,9	11,0	7,9
Van 35 tot 45 jaar	21,5	16,7	4,8
Van 45 tot 55 jaar	25,1	25,2	-0,2
Van 55 tot 65 jaar	23,0	31,0	-8,0
Van 65 tot 70 jaar	6,5	9,2	-2,6
Vanaf 70 jaar	5,0	7,0	-1,8

De lagere inkomens responderen minder goed dan de hogere inkomens zo blijkt uit tabel 3.4.8. In het hoogste inkomensdecil bestaat een oververtegenwoordiging van de respons ten opzichte van het weegkader van 5,5 procentpunt.

Tabel 3.4.8 Frequentietelling Besteedbaar huishoudensinkomen

Weegterm	Weegkader (%)	Respons (%)	Vershil Weegkader – Respons (procentpunt)
Van 1% t/m 10%	6,2	4,2	2,0
Van 11% t/m 20%	4,1	3,1	1,0
Van 21% t/m 30%	4,5	3,6	0,9
Van 31% t/m 40%	6,1	5,3	0,9
Van 41% t/m 50%	7,3	5,9	1,5
Van 51% t/m 60%	8,6	7,8	0,8
Van 61% t/m 70%	9,8	9,7	0,1
Van 71% t/m 80%	12,0	12,4	-0,4
Van 81% t/m 90%	15,6	16,7	-1,2
Van 91% t/m 100%	25,9	31,4	-5,5

Conclusie

Uit de verdeling van verschillende kenmerken in het weegkader en de respons blijkt een aantal verschillen. Zo zijn ouderen en mensen met een hoger inkomen in enige mate oververtegenwoordigd in de respons. Jongeren zijn enigszins ondervertegenwoordigd in de respons. Met deze verschillen is op een aantal kenmerken in de weging rekening gehouden. Dit zorgt ervoor dat de respons na weging zoveel mogelijk representatief is. Informatie over het weegkader is te vinden in paragraaf 3.5.

3.5 Weging

De responsoverzichten uit de vorige paragraaf laten duidelijk zien dat er een over- en ondervertegenwoordiging is van personen in de respons gelet op bepaalde kenmerken. Zo bestaat de respons bijvoorbeeld, na correctie voor de ongelijke trekkansen, voor 72,3% uit personen die 45 jaar of ouder zijn, terwijl de populatie voor 59,6% bestaat uit personen die 45 jaar of ouder zijn. Om te corrigeren voor deze over- en ondervertegenwoordiging worden de responsgegevens gewogen. Personen met kenmerken die oververtegenwoordigd zijn in de respons, krijgen een lager correctiegewicht. Personen met kenmerken die ondervertegenwoordigd zijn in de respons, krijgen een hoger correctiegewicht.

Bij het schatten van populatietotalen worden de responsgegevens gewogen met het product van insluitgewicht en correctiegewicht, om zowel te corrigeren voor de ongelijke responskansen als ook voor de ongelijke trekkansen. Het product van insluitgewicht en correctiegewicht heet eindgewicht.

De insluitgewichten zijn gelijk aan de inverse van de trekkansen die gebruikt zijn bij het trekken van de steekproef. De correctiegewichten worden met de calibratieschatter berekend (zie bijvoorbeeld Särndal en Lundström, 2005). Voor het berekenen van de correctiegewichten

heeft de calibratieschatter een weegmodel nodig, dat bestaat uit een lineaire combinatie van het product van een of meer hulpvariabelen. Dit weegmodel moet laten zien welk kenmerken oververtegenwoordigd zijn in de respons en welk kenmerken ondervertegenwoordigd zijn. De calibratieschatter berekent het correctiegewicht zó, dat de met het product van insluitgewicht en correctiegewicht gewogen som van ieder product van hulpvariabelen uit het weegmodel gelijk is aan het populatietotaal van dat product. Voor het berekenen van de correctiegewichten is het weegprogramma BASCULA gebruikt, een onderdeel van het door het CBS ontwikkelde BLAISE.

Het weegmodel

De hulpvariabelen die het weegmodel kent, zijn te vinden in tabel 3.4.2. Op onderwijsniveau na, zijn de waardes van alle hulpvariabelen voor alle personen in het steekproefkader te vinden in registers die het CBS gebruikt voor het maken van statistieken. Sommeren van die waardes over alle personen in het steekproefkader levert de populatietotalen die de calibratieschatter nodig heeft. Het onderwijsniveau is niet voor iedereen in het steekproefkader beschikbaar via registers. Om te weten wat het onderwijsniveau van de respondenten van het onderzoek is, zijn hierover vragen opgenomen in de vragenlijst van het onderzoek. Voor het populatietotaal van het onderwijsniveau worden de responsgegevens van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) gebruikt. Door de verdeling van onderwijsniveaus naar leeftijd en geslacht van

zelfstandigen in de EBB te relateren aan de verdeling naar leeftijd en geslacht uit het steekproefkader kan een schatting gemaakt worden van de verdeling van het aantal personen in het steekproefkader als functie van het onderwijsniveau. Hoewel de EBB sinds kort een nieuw design heeft kan deze manier van het schatten van de onderwijsniveaus naar leeftijd en geslacht nog steeds op dezelfde manier worden toegepast.

Voor het wegen van de responsgegevens zijn de hulpvariabelen uit tabel 3.4.2 gecombineerd tot het weegmodel uit tabel 3.4.1. Dat weegmodel is gelijk aan het weegmodel dat gebruikt is voor de ZEA 2015, 2017, 2019 en 2021. In 2015 is de term besteedbaar huishoudensinkomen toegevoegd aan het weegmodel omdat het de weging duidelijk verbeterde. De minimale celvulling bij de weegtermen is 87, ruim boven de gebruikelijke ondergrens van 20 (zie bijvoorbeeld Särndal, Swensson, en Wretman, 1992, paragraaf 7.7).

De gewichten

Als de correctiegewichten bij het wegen worden begrensd dan hebben de eindgewichten een minimum waarde van 30,19 en een maximum waarde van 711,950. Voor het bespreken van de waarden van de correctiegewichten is het handig om de correctiegewichten te schrijven als het product van een gemiddeld correctiegewicht en een

met dat gemiddelde correctiegewicht genormaliseerd correctiegewicht. Het gemiddelde correctiegewicht is gelijk aan

$$\bar{c} = \frac{\sum_{i \in S} \pi_i^{-1}}{\sum_{i \in R} \pi_i^{-1}}$$

met S de steekproef, R de verzameling van respondenten en π_i^{-1} het insluitgewicht van persoon i . Het genormaliseerde correctiegewicht is gelijk aan

$$c_i^n = \frac{c_i}{\bar{c}^{-1}}$$

met c_i het correctiegewicht van persoon i . Het gemiddelde correctiegewicht corrigeert voor de totale uitval door non-respons. Het genormaliseerde correctiegewicht corrigeert voor de selectiviteit in de non-respons. Personen met kenmerken die ondervertegenwoordigd zijn in de respons hebben een genormaliseerd correctiegewicht dat groter is dan één, personen met kenmerken die oververtegenwoordigd zijn in de respons hebben een genormaliseerd correctiegewicht dat kleiner is dan één.

Zouden de hulpvariabelen van het weegmodel geen over- of ondervertegenwoordiging laten zien van een bepaalde kenmerken, dan hadden alle genormaliseerde correctiegewichten de waarde één.

Maar paragraaf 3.4 laat zien dat de hulpvariabelen uit het weegmodel wel over- en ondervertegenwoordiging in de respons laten zien. De waarden van de genormaliseerde correctiegewichten verschillen dan ook duidelijk van één, zoals tabel 3.5.1, met het gemiddelde en de standaarddeviatie van de genormaliseerde correctiegewichten, laat zien. Ook laat tabel 3.5.1 duidelijk zien dat alle hulpvariabelen uit het weegmodel een bijdrage leveren aan het corrigeren van de selectiviteit in de non-respons. Alle hulpvariabelen uit het weegmodel kennen zowel categorieën met een gemiddeld genormaliseerd correctiegewicht dat groter is dan één, als ook categorieën met een gemiddeld genormaliseerd correctiegewicht dat kleiner is dan één.

Tabel 3.5.1 Gemiddelde en standaarddeviatie van het genormaliseerde correctiegewicht

Variabele	Categorie	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Geslacht (2)	Man	1,022	0,589
	Vrouw	0,964	0,426
Leeftijd (6)	Van 15 tot 35 jaar	1,722	0,587
	Van 35 tot 45 jaar	1,291	0,571
	Van 45 tot 55 jaar	0,995	0,393
	Van 55 tot 65 jaar	0,743	0,308
	Van 65 tot 70 jaar	0,705	0,327
	Vanaf 70 jaar	0,715	0,346
Herkomst (2)	Autochtoon	0,895	0,401
	Allochtoon	1,594	0,753
Onderwijsniveau (3)	Laag	0,841	0,542
	Middelbaar	1,014	0,564
	Hoog	1,057	0,488
Landsdeel (4)	Noord-Nederland	0,952	0,485
	Oost-Nederland	0,936	0,490
	West-Nederland	1,074	0,567
	Zuid-Nederland	0,931	0,501
Stedelijkheid (4)	Zeer sterk en sterk stedelijk	1,095	0,574
	Matig stedelijk	0,899	0,489
	Weinig stedelijk	0,921	0,469
	Niet stedelijk	0,919	0,470

Variabele	Categorie	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Bedrijfstak (7)	A	1,039	0,402
	B tot en met F	1,515	0,562
	G en H	1,091	0,549
	I tot en met L en N	0,997	0,514
	M	0,732	0,424
	O en P en S tot en met U	1,011	0,485
	Q en R	0,905	0,442
Besteedbaar huishoudensinkomen (10)	Van 1% t/m 10%	1,455	0,620
	Van 11% t/m 20%	1,319	0,567
	Van 21% t/m 30%	1,245	0,552
	Van 31% t/m 40%	1,150	0,600
	Van 41% t/m 50%	1,247	0,533
	Van 51% t/m 60%	1,105	0,554
	Van 61% t/m 70%	1,015	0,550
	Van 71% t/m 80%	0,965	0,484
	Van 81% t/m 90%	0,932	0,499
	Van 91% t/m 100%	0,827	0,427

Kwaliteit van de ZEA

De kwaliteit van de ZEA kan allereerst worden afgemeten aan de respons. Hierbij gaat het vooral om de hoogte van het responspercentage en in hoeverre er aanwijzingen zijn voor selectiviteit van de respons. Dit onderwerp is in hoofdstuk 3 uitgebreid aan bod gekomen.

Een tweede kenmerk dat mede bepalend is voor de kwaliteit van de ZEA betreft de antwoorden op de vragen in de vragenlijst. Hierbij gaat het ten eerste om de mate waarin vragen worden overgeslagen (item non-respons) en ten tweede om de betrouwbaarheid of homogeniteit van de gehanteerde schalen in de vragenlijst. Daarnaast zijn de reacties van respondenten op een open vraag aan het einde van de vragenlijst relevant, waarin de respondenten konden aangeven wat zij van de vragenlijst vonden.

In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van ongewogen gegevens. Hierdoor kunnen aantallen en percentages afwijken van de aantallen en percentages in de tabel met inhoudelijke resultaten welke is opgenomen in de ZEA in Vogelvlucht publicatie. In deze tabel zijn de gegevens gewogen om zo representatief mogelijke uitspraken te kunnen doen over de doelpopulatie van alle zelfstandig ondernemers in Nederland.

4.1 Item non-response

In een schriftelijke vragenlijst kunnen respondenten kiezen om vragen te beantwoorden of over te slaan. In een online vragenlijst zoals de ZEA is dit afhankelijk van de wijze waarop de vragenlijst is geprogrammeerd. In de ZEA is ervoor gekozen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de online vragenlijst van de NEA en respondenten de mogelijkheid te geven om vragen over te slaan. Dit is echter niet expliciet aangegeven in de toelichting van de vragenlijst voor de respondenten. Een vragenlijst wordt als bruikbaar beschouwd indien minimaal 75% van de vragen is ingevuld die aan alle respondenten zijn voorgelegd. Zo niet, dan wordt de desbetreffende ingevulde vragenlijst verwijderd. Op basis van gegeven antwoorden worden soms vragen overgeslagen die niet van toepassing zijn voor de respondent. Zo is er bijvoorbeeld een aantal vragen specifiek voor ondernemers zonder personeel, welke niet aan ondernemers met personeel worden voorgelegd.

Sommige vragen in de vragenlijst moeten per se worden beantwoord om de vragenlijst te kunnen vervolgen. Dit zijn bijvoorbeeld vragen waarvan de antwoorden bepalen of andere vragen al dan niet worden gesteld, maar ook vragen waarmee vastgesteld wordt of de respon-

dent op het moment van invullen nog werkzaam is als zelfstandig ondernemer. Om problemen in de routing van respondenten te voorkomen, kunnen respondenten alleen verder in de vragenlijst indien ze de betreffende selectievraag beantwoorden. Ontbrekende waarden op individuele vragen worden veroorzaakt doordat respondenten vragen overslaan als ze het antwoord niet weten of niet willen geven. Dit kan wijzen op een onduidelijke, foutieve of gevoelige vraagstelling. Bij het overgrote deel van de vragen was het aantal ontbrekende waarden zeer beperkt (minder dan 10% van de respondenten die de betreffende vraag had moeten beantwoorden). In tabel 4.1.1 staan de vragen genoemd die meer dan 10% ontbrekende waarden hadden.

Uit tabel 4.1.1 blijkt dat vooral de vragen over de leeftijd tot waarop men wil of denkt te kunnen doorwerken en over het uurtarief veel ontbrekende waarden hebben. De vragen over de doorwerkleeftijd zijn zeker voor een deel van de respondenten lastig te beantwoorden omdat het gaat over zaken die nog (ver) in de toekomst liggen. Bij gebrek aan een antwoordcategorie 'weet ik niet' hebben mensen die het niet wisten deze vraag mogelijk overgeslagen. Echter, als er wel een optie 'weet ik niet' wordt toegevoegd, dan leert de ervaring bij dit soort vragen dat veel respondenten daarvoor kiezen (en dus geen schatting meer doen). De vraag of de respondent liever zelfstandig ondernemer of werknemer wil zijn gaat weliswaar over het hier en nu

Tabel 4.1.1 Vragen met meer dan 10% ontbrekende waarden in de ZEA 2023

	Aantal valide antwoorden	Ontbrekende waarden	Aantal verwachte antwoorden
	N	%	N
Op welke leeftijd denkt u financieel gezien te kunnen stoppen met werken?	4.049	40,3%	6.777
Tot welke leeftijd denkt u lichamelijk en geestelijk in staat te zijn om uw huidige werk voort te zetten?	4.237	37,5%	6.777
Tot welke leeftijd wilt u doorgaan met werken?	3.339	36,0%	6.777
Wat is gemiddeld genomen het uurtarief (excl. BTW) dat u uw klanten in rekening brengt? [Excl. subgroep: '(Vooral) verkoop van goederen of grondstoffen']	3.515	34,8%	5.394
Wat is de belangrijkste reden dat u geen lid bent van een belangenorganisatie voor zelfstandigen?	2.949	26,0%	3.985
Als u vrij mocht kiezen, werkt u dan liever in loondienst of als zelfstandig ondernemer?	5.844	13,8%	6.777
Hoeveel uur werkt u gemiddeld per week thuis? [Waarbij nooit=0 uur]	6.050	10,7%	6.777

maar is voor een deel van de respondenten een hypothetische vraag, omdat hun vak bijvoorbeeld enkel als zelfstandige wordt uitgevoerd en zij weinig keuze ervaren. Ook hier is geen antwoordcategorie ‘weet ik niet’ opgenomen. De vraag over uurtarief kan wellicht lastig in te vullen zijn, omdat sommige zelfstandig ondernemers in plaats van uurtarieven een vaste kostprijs hanteren of wisselende uurtarieven. Een voorbeeld is een vaste kostprijs voor een workshop of training. Ongeveer een kwart heeft geen reden aangegeven waarom ze niet lid zijn van een belangenorganisatie voor zelfstandigen. Als laatste heeft meer dan 10% van de respondenten de vraag over het aantal uren dat men gemiddeld thuiswerkt niet ingevuld.

De conclusie is dat het voor het overgrote deel van de vragen in de ZEA weinig ontbrekende waarden zijn en dat een klein aantal vragen tot hoge item non-respons leidt waarbij het soms om hypothetische situaties gaat of om situaties die in tijd ver weg liggen.

4.2 Betrouwbaarheid van de schalen

De betrouwbaarheid van de samengestelde schalen in de ZEA wordt afgemeten aan Cronbach's alfa. Dit is een maat voor de consistentie van de schaal. De waarde van Cronbach's alfa is afhankelijk van het

aantal items en de onderlinge correlaties tussen de items van de schaal. In het algemeen wordt een waarde van 0,70 of hoger als acceptabel gezien en een waarde van 0,80 of hoger als goed. Bij een gering aantal items wordt ook een waarde tussen 0,60 en 0,70 nog acceptabel geacht (De Heus, Leeden en Glazendam, 1995). In tabel 4.2.1 zijn schalen en de items waaruit de schaal is opgebouwd weergegeven. Uit de tabel blijkt dat, mede gezien het geringe aantal items, alle schalen een acceptabele of goede betrouwbaarheid hebben.

Tabel 4.2.1 Schalen in de ZEA met onderliggende items en Cronbach's alfa

Schaal	Cronbach's alfa
Autonomie/zelfstandigheid	0,71
Taakeisen	0,86
Moeilijkheidsgraad/cognitieve belasting	0,76
Gevarieerd werk	0,68
Werk-privé en/of privé-werk disbalans	0,68
Werkgerelateerde psychische vermoeidheid (burn-outklachten)	0,90
Bevlogenheid	0,82
In-role performance/functioneren	0,85
Ondernemingsgezindheid	0,66

4.3 Reacties van respondenten op de vragenlijst

Aan het einde van de vragenlijst is aan de respondenten gevraagd of zij opmerkingen hadden over de vragenlijst. Ongeveer een op de acht respondenten maakte een opmerking. Naast toelichtingen op specifieke vragen of een toelichting op de specifieke situatie van de respondent, werd ook meer algemene feedback gegeven. De meest genoemde opmerkingen betroffen de wens voor het toevoegen van een tijdsindicator zodat men kan zien hoe ver ze gevorderd zijn in de vragenlijst en het inkorten van de vragenlijst. Daarnaast vond niet iedereen alle vragen relevant of miste onderwerpen die niet opgenomen waren.

De ZEA maakt gebruik van routing: de vragen die aan mensen zijn gesteld zijn afhankelijk van antwoorden op eerdere vragen. Het is daarom lastig om een betrouwbare inschatting van de voortgang te maken. Gemiddeld deden respondenten er iets meer dan 26 minuten over om de vragenlijst in te vullen (waarbij uitschieters buiten beschouwing zijn gelaten). Dat is ongeveer 1 minuut minder dan in 2021, en 3 minuten minder dan in 2019. Ondanks de verkorte invulduur werd deze ook nu nog vaak als te lang ervaren. Beperking van de invulduur blijft dan ook een aandachtspunt bij een volgende ZEA-meting.

Met betrekking tot de relevantie van de vragen en ontbrekende onderdelen zijn de verbeteringsuggesties heel divers en vaak afhankelijk van de specifieke omstandigheden van de respondent. Wat regelmatig terug kwam was de opmerking van oudere (soms gepensioneerde) ondernemers dat zij hun bedrijfsactiviteiten op een laag of lager pitje doorzetten, ofwel hun bedrijfsactiviteiten aan het afbouwen waren. Dit konden ze niet kwijt en de vraagstellingen sloten niet goed aan bij een dergelijke situatie, terwijl het wel veel invloed heeft op de bedrijfsvoering. Ook het kunnen aangeven van andere oorzaken voor het tijdelijk op een laag pitje (moeten) zetten van de bedrijfsactiviteiten zoals een ongeval of ziekte werd gemist. Daarnaast werd genoemd dat men de onzekerheid vanwege de nog steeds gevoelde gevolgen van de coronacrisis, de huidige energiecrisis en de inflatie niet in de vragenlijst terug zag komen. Ook werd meermaals aangegeven dat, hoewel ze dat wel wilden, deelnemers zich niet hebben kunnen verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid omdat zij vanwege hun leeftijd of gezondheidsproblemen uitgesloten worden.

De opmerkingen over specifieke vragen en antwoordcategorieën zullen worden meegenomen in toekomstige ZEA's, rekening houdend met het doel van de ZEA en vergelijkbaarheid met de NEA. De ZEA heeft voornamelijk tot doel de arbeidsomstandigheden en inzetbaarheid van zelfstandigen in kaart te brengen en heeft slechts beperkt ruimte voor andere onderwerpen. Het is interessant voor beleids-

makers en andere gebruikers van de ZEA om de werksituatie van zelfstandig ondernemers te vergelijken met die van werknemers (NEA). Daarom is een aanzienlijk deel van de onderwerpen en vragen overeenkomstig met die van de NEA (in een aantal gevallen in aangepaste vorm).

4.4 Overig

In tegenstelling tot de ZEA 2021 waren er tijdens het veldwerk van de ZEA 2023 geen beperkende coronamaatregelen meer van kracht. Wel hebben een aantal vragen, soms impliciet, soms expliciet, betrekking op de afgelopen 12 maanden en begin 2022 waren er nog wel coronamaatregelen van kracht. Waar de resultaten van de ZEA 2021 – waarschijnlijk vanwege de COVID-19 crisis – op een aantal vragen afweken van voorgaande edities, zijn de ZEA 2023 resultaten weer meer in lijn met de ZEA's van voor de COVID-19 crisis. Gegeven de nog lopende financiële afhandeling van ondersteunende maatregelen tijdens de COVID-19 crisis is in 2023 wederom gevraagd of ondernemers gebruik hebben gemaakt van regelingen om hen te ondersteunen. In vergelijking met 2021 gaven minder ondernemers aan gebruik te hebben gemaakt van ondersteunende financiële regelingen. Het aantal faillissementen is echter laag (CBS, 2022) en net gestarte ondernemers behoren niet tot de doelgroep van de ZEA. Deze daling kunnen

we daarom niet goed verklaren en er is besloten om deze variabele niet op te nemen in de overzichtstabel van de ZEA in Vogelvlucht publicatie. Mogelijk hebben ondernemers die er op het moment van enquêtering niet meer mee van doen hebben omdat zij hun eventuele betalingsverplichtingen al hebben voldaan, deze als niet langer van toepassing beschouwd.

4.5 Conclusies over de kwaliteit van de ZEA

Respons

De respons van de ZEA 2023 komt op 27,8% (bruikbare respons/uitgezette steekproef). Dat ligt bijna 5 procentpunt lager dan de respons van de ZEA 2021 (32,7%), en is vergelijkbaar met die van de ZEA 2019 (27,2%). Waarschijnlijk waren zelfstandig ondernemers meer gemotiveerd om in coronatijd melding te doen van de situatie waarin ze zich bevonden. Dit gold overigens ook voor vragenlijsten onder andere doelgroepen.

De selectiviteit van de respons

Vormen de personen die aan de ZEA hebben meegedaan een goede afspiegeling van het steekproefkader? Voor deze vraag is gekeken naar de selectiviteit van de respons. Zo bleek de respons enigszins selectief naar onder meer leeftijd en inkomenspositie. Hiermee is

rekening gehouden in de weging, zodat de uitkomsten na weging niet vertekend worden door selectiviteit in de respons op deze kenmerken. Dit geldt ook voor andere achtergrondkenmerken.

De kwaliteit van de vragenlijst

Wat betreft de kwaliteit van de vragenlijst, zien we dat er – op enkele vragen na – weinig ontbrekende waarden zijn (item non-respons) en dat de samengestelde schalen een acceptabele of goede betrouwbaarheid hebben. Ondanks dat de invulduur van de vragenlijst is ingekort, wordt deze nog wel als relatief lang ervaren door respondenten.

Referenties

Brakel, M. van den en K. Gidding (2019). Hoe is de financiële welvaart verdeeld? Statistische Trends, december.

CBS (2023). [Zelfstandigen; inkomen, vermogen, kenmerken](#). StatLine publicatie. Geraadpleegd in mei 2023.

Dam van, L.M.C., Mars, G.J.M., Knops, J.C.M., van den Heuvel, S.G., de Vroome, E.M.M., Pleijers, A.J.S.F., Ramaekers, M.M.M.J., & Janssen, B.J.M. (2022). Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2021. Methodologie. TNO/CBS, Leiden/Den Haag, Heerlen, Bonaire.

Dirven, H.J. & Van der Torre, W. (2016). ESB-statistiek: Zelfstandigen minder burn-out dan werknemers. Economisch Statistische Berichten, 101(4731), 241.

Heus, de P., Van der Leeden, R. & Gazendam, B. (1995) Toegepaste data- analyse: Technieken voor niet-experimenteel onderzoek in de sociale wetenschappen. Maarssen: Elsevier/De Tijdstroom.

Heuvel van den, S., Van der Zwaan, L., & De Vroome, E.M.M. (2020). Study on transitions in employment, ability, and motivation (STREAM): Methodologisch rapport 2010-2019. Leiden: TNO. Publ.Nr. R11198.

Heuvel van den, S., de Vroome, E.M.M., & Gerritsma, T.C. (2023). Arbobalans 2022. Een beknopte update van de Arbobalans 2020. TNO | Leiden.

Janssen, B.J.M., H., Van der Torre, W., De Vroome, E.M.M, Mol, M., Janssen, B., & Van den Bossche S.N.J. (2015). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2015: Methodologie en globale resultaten. CBS/TNO, Den Haag, Heerlen, Bonaire/Leiden.

Lautenbach, H., Van der Torre, W., De Vroome, E.M.M., Janssen, B.J.M., Wouters, B., & Van den Bossche, S.N.J. (2017). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2017: Methodologie en beschrijvende resultaten. Den Haag: CBS/TNO.

Särndal, C.E., & Lundström, S. (2005). Estimation in surveys with nonresponse.

Särndal, C.E., Swensson, B., & Wretman, J. (1992). Model assisted survey sampling.

Torre, W. van der & Dirven, H.J. (2016). CBS-berichten: Duurzame inzetbaarheid van zelfstandig ondernemers zonder personeel. Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken, 32(3), 240-247.

Torre, W. van der, Dirven, H.J. & Van de Ven, H.A. (2018). Zzp'ers en werknemers: ongelijkheid in kwaliteit van werk. Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken, 34(2), 156-169.

Torre, W. van der, Lautenbach, H., Van de Ven, H.A., Janssen, B.J.M., De Vroome, E.M.M., Janssen, B., Hooftman, W.E., Dirven, H.J., & Van den Bossche, S.N.J. (2019). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2019: Methodologie en globale resultaten. TNO/CBS, Leiden/Den Haag, Heerlen, Bonaire.

Torre, W. van der, Lautenbach, H., Van de Ven, H.A., Janssen, B.J.M., De Vroome, E.M.M., Janssen, B., Ramaekers, M.M.M.J., & Hooftman, W. (2021). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2021: Methodologie en globale resultaten. TNO/CBS, Leiden/Den Haag, Heerlen, Bonaire.

Verbiest, S.E., van de Ven, H.A., & van den Bergh, R.C. (2020). Platformwerk in kaart brengen. Leiden | TNO

Ybema, J.F., Lautenbach, H., Van der Torre, W., Banning, R., De Vroome, E.M.M., Dirven, H.J., & Van den Bossche S.N.J. (2013). Zelfstandigen Enquête Arbeid 2012: Methodologie en beschrijvende resultaten. TNO/CBS, Hoofddorp/Heerlen.

Bijlage A

Begeleidende folder ZEA

Uw mening telt!

Werken in een prettige omgeving met goede arbeidsomstandigheden is voor veel mensen belangrijk. Anders dan bij werknemers in loondienst weten we nog maar weinig over de werksituatie van zelfstandig ondernemers. Daarom voeren het CBS, TNO en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de 'Zelfstandigen Enquête Arbeid' uit.

U helpt ons enorm door aan dit onderzoek deel te nemen. U vertegenwoordigt namelijk veel andere zelfstandig ondernemers in Nederland. Met uw antwoorden kunnen wij de werksituatie van zelfstandig ondernemers goed in kaart te brengen. De resultaten van dit onderzoek worden onder andere gebruikt door de overheid, brancheorganisaties en belangenverenigingen. Om beleid en regels aan te passen zodat de werksituatie van zelfstandig ondernemers verbeterd.

Op de pagina hiernaast vindt u enkele artikelen met voorbeelden van eerdere resultaten van dit onderzoek.

Op www.cbs.nl/zelfstandigen vindt u meer informatie over dit onderzoek.

53% is bezorgd
over de toekomst van het bedrijf

1,3 miljoen zelfstandig
ondernemers in Nederland

Het CBS en TNO in de media

RTLnieuws.nl, 07-07-2022

Ruim helft zzp'ers ziet vraag tijdens coronacrisis afnemen, maar blijft tevreden

Ruim de helft (51 procent) van de zelfstandig ondernemers zonder personeel kreeg door de coronacrisis te maken met een dalende vraag naar hun diensten of producten. Dat blijkt uit onderzoek van TNO en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De grootste klap kregen degenen met een dienstverlenend beroep. Tachtig procent van hen zegt dat de vraag is afgenomen. In de creatieve en taalkundige beroepen was dat ruim 73 procent. Ook in de transport- en logistieke beroepen was er sprake van een teruglopende vraag.

deZZP.nl, 16-12-2021

ZEA 2021: helft zzp'ers maakt zich zorgen over toekomst

Het overgrote deel van de zzp'ers blijft ondanks zorgen over de toekomst van

het bedrijf tevreden met het werk als zelfstandig ondernemer. Slechts een kleine groep zou liever in loondienst werken, zo blijkt uit de tweejaarlijkse Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA 2021) van CBS en TNO.

CBS.nl, 11-07-2017

Kwart zzp'ers heeft geen pensioenvoorziening

Eén op de vier zelfstandig ondernemers zonder personeel heeft naar eigen zeggen geen pensioenvoorziening getroffen. De meest genoemde reden is dat ze dit niet kunnen betalen. Een vergelijkbare reden geven de meeste ondernemers zonder personeel die geen arbeidsongeschiktheidsverzekering afsluiten: ze vinden dat te duur. Dit blijkt uit de Zelfstandigen Enquête Arbeid 2017 (ZEA) van TNO en het CBS.

36% heeft geen voorziening voor arbeidsongeschiktheid

Het CBS, TNO en SZW gebruiken uw informatie uitsluitend voor statistische doeleinden. De gegevens worden nooit aan derden verstrekt. Uw anonimiteit is strikt gewaarborgd.

TNO innovation
for life

Voor wat er **feitelijk** gebeurt

Bijlage B1

Screenshots webvragenlijst ZEA

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Welkom bij de vragenlijst

Bedankt dat u de tijd neemt om deze vragenlijst in te vullen.

Het CBS is geïnteresseerd in uw mening en ervaringen. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

Twijfelt u over een antwoord? Kies dan het antwoord dat het beste bij u past.

Opslaan en sluiten

U kunt het invullen van de vragenlijst onderbreken met de knop 'Opslaan en sluiten'. Uw eerder ingevulde antwoorden blijven dan bewaard.

Heeft u nog vragen?

Kijk op www.cbs.nl voor veelgestelde vragen over dit onderzoek.

Staat het antwoord op uw vraag hier niet bij, bel ons gerust op (045) 570 6400 of mail naar contactcenter@cbs.nl onder vermelding van het correspondentienummer: 123456789.

Wij zijn bereikbaar van maandag tot en met vrijdag tussen 9.00 en 17.00 uur.

Druk nu op 'Volgende' om de vragenlijst te starten.

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Bedankt dat u mee wilt werken aan dit onderzoek.

Om goede statistieken te kunnen maken is het voor ons belangrijk dat u zelf de vragen invult.

De vragenlijst is bedoeld voor: S.P. Coutier (Man, 19-5-1979).

Kloppen deze gegevens?

U kunt meerdere antwoorden kiezen.

- Ja, gegevens kloppen
- Nee, geslacht klopt niet
- Nee, geboortedatum klopt niet
- Nee, voorletter(s) / achternaam klopt niet

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Deze vragenlijst is bedoeld voor zelfstandig ondernemers die winstaangifte voor de inkomstenbelasting doen.

Bent u een ondernemer voor de inkomstenbelasting?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Is daarnaast nog één of meer van de volgende situaties op u van toepassing?

U kunt meerdere antwoorden kiezen.

- Ik werk in loondienst als werknemer
- Ik werk in loondienst als directeur-groootaandeelhouder (DGA)
- Ik heb inkomsten uit overige arbeid
- Werkloos/werkzoekend
- Arbeidsongeschikt
- Met (vervroegd) pensioen
- Schoolgaand of opleiding aan het volgen
- Huisvrouw/huisman
- Geen van deze
- Geen antwoord

Vul a.u.b. uw antwoord in.

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Heeft u personeel in loondienst van wie u de werkgever bent?

Ja

Nee

Hoeveel personeel heeft u in loondienst?

1-4 personen

5-9 personen

10-19 personen

20-49 personen

50-99 personen

100-249 personen

250 personen of meer

Geen antwoord

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Hoe vaak werkt u samen met andere zelfstandigen?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Heeft u in de afgelopen 12 maanden personeel ingeleend/ingehuurd?

Dit betreft personen van wie u niet de werkgever bent.

- Ja, vaak
- Ja, soms
- Nee

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Heeft uw bedrijf als belangrijkste doel de verkoop van goederen of grondstoffen of biedt u vooral eigen arbeid of diensten aan?

* Verkoop van goederen/grondstoffen is bijvoorbeeld (web)winkel, café, boerderij.

* Aanbieden van arbeid/diensten is bijvoorbeeld klusser, kapper, adviseur.

Verkoop van goederen of grondstoffen

Aanbieden van eigen arbeid of diensten

Beide evenveel

Zijn uw opdrachtgevers en/of klanten vooral bedrijven/organisaties of particulieren?

Bedrijven/organisaties

Particulieren

Beide evenveel

Weet ik niet

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Wat is gemiddeld genomen het uurtarief (exclusief BTW) dat u uw klanten in rekening brengt?

Werkt u niet met een uurtarief? Kies dan voor 'geen antwoord'.

 euro Geen antwoord[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Hoeveel uur werkt u gemiddeld als zelfstandige?

U kunt zelf kiezen of u dit per week, per maand of per jaar wilt opgeven.

Tel ook de uren mee die u besteedt aan marketing en/of acquisitie.

Geef een schatting als u het niet precies weet. A.u.b. afronden op hele uren.

 uur per Geen antwoord[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

De volgende vragen gaan over uw werktijden.

	Ja, regelmatig	Ja, soms	Nee	Geen antwoord
Werkt u weleens in het weekend?	☐	☐	☐	☐
Werkt u weleens 's avonds (tussen 7 uur 's avonds en 12 uur 's nachts)?	☐	☐	☐	☐
Werkt u weleens 's nachts (tussen 12 uur 's nachts en 6 uur 's morgens)?	☐	☐	☐	☐

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Wat is uw beroep of functie?

Probeer dit zo precies mogelijk te omschrijven, bijv. door een specialisme of niveau op te geven.

Dus niet:

Manager

Verpleegkundige

Monteur

Maar wel:

Manager automatisering, manager zorg, financieel manager

Psychiatrisch verpleegkundige, verpleegkundige niveau 4, verpleegkundige op de spoedeisende hulp

Automonteur, monteur elektrotechniek, machinemonteur

[Vorige](#)[Volgende](#)

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Kunt u aangeven of de volgende situaties weleens voorkomen bij uw werk?

	Ja, regelmatig	Ja, soms	Nee
Doet u werk waarbij u veel kracht moet zetten, bijv. tillen, duwen, trekken of sjouwen? Of gebruikt u in uw werk gereedschappen of apparaten waarbij u veel kracht moet zetten?	☐	☐	☐
Maakt u bij uw werk gebruik van een gereedschap, apparaat of voertuig dat trillingen of schudden veroorzaakt?	☐	☐	☐
Doet u werk in een ongemakkelijke werkhouding?	☐	☐	☐
Doet u werk waarbij u herhalende bewegingen moet maken?	☐	☐	☐
Is er op uw werkplek zoveel lawaai, dat u hard moet praten om u verstaanbaar te maken?	☐	☐	☐

Vorige

Volgende

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

De volgende vraag gaat over ongewenst gedrag door klanten, opdrachtgevers of collega's.
Heeft u zelf in de afgelopen 12 maanden in uw werk weleens te maken gehad met:

	Nee, nooit	Ja, een enkele keer	Ja, vaak	Ja, zeer vaak
Ongewenste seksuele aandacht?	☒	☐	☐	☐
Intimidaties of bedreigingen?	☒	☐	☐	☐
Lichamelijk geweld?	☐	☒	☐	☐
Pesten?	☐	☒	☐	☐

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

De volgende vragen gaan over arbeidsongevallen.

Bent u in de afgelopen 12 maanden betrokken geweest bij een arbeidsongeval?

Dat wil zeggen een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen.

* Ongevallen tijdens woon-werk verkeer tellen niet mee.

* Ongevallen met uitsluitend een natuurlijke oorzaak, zoals een hartaanval of beroerte tellen niet mee.

Ja

Nee

Geen antwoord

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Op welke datum vond dit ongeval plaats?

Als u het antwoord niet precies weet, wilt u dan schatten?

16 ▼ April ▼ 2021 ▼

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Welk onderwijs heeft u geheel of gedeeltelijk gevolgd van de basisschool tot nu?
Vink alle gevolgde opleidingen aan.

- Basisschool
- Lbo, praktijkonderwijs, vso (lts, leao, vbo, huishoudschool, ambachtsschool)
- Vmbo, lwoo
- Mavo (ulo, mulo)
- Havo, vwo, gymnasium, atheneum (hbs, lyceum)
- Mbo (mts, meao, middenstandsdiploma, pdb, mba)
- Hbo (hts, heao, kweekschool, associate degree)
- Universitaire opleiding (inclusief promotieonderzoek)
- Een andere (bedrijfs)opleiding of cursus (van 6 maanden of langer)
- Geen van deze
- Geen antwoord

[Vorige](#)[Volgende](#)

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

**Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking.
Indien u nog opmerkingen heeft over de vragenlijst, kunt u die hier invullen.**

Dit onderzoek is uitgevoerd door CBS en TNO.

De mogelijkheid bestaat dat CBS of TNO u in de toekomst nog eens wil benaderen voor een vergelijkbaar onderzoek. Zou u dat goed vinden?

Ja

Nee

Geen antwoord

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Mogen we u dan ook via e-mail benaderen?

- Ja
- Nee
- Geen antwoord

Wilt u dan hier uw e-mailadres invullen?

Vorige

Volgende

[X Opslaan en sluiten](#) [? Help](#)

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Dit waren alle vragen.

Als dank voor het meedoen maakt u kans op een prijs!

Als u één van de winnaars bent kunt u kiezen tussen een iPad of VVV-bonnen ter waarde van 400 euro.

Sommige mensen ontvangen liever geen prijs. Als dit voor u het geval is, kunt u dat hieronder aangeven.

- Ik wil wel kans maken op een prijs
- Ik wil geen kans maken op een prijs

[Vorige](#)[Volgende](#)

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

GEFELICITEERD!

U bent de winnaar van een prijs!

Welke prijs zullen we naar u opsturen?

iPad

VVV-bonnen ter waarde van 400 euro

Vorige

Volgende

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Op welk e-mailadres kunnen we u het beste bereiken?

Geen antwoord

Vorige

Verzenden

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Kijk op www.cbs.nl als u geïnteresseerd bent in informatie of nieuws over ons.

U kunt ons ook volgen op:

[@statistiekcbn](https://twitter.com/statistiekcbn) met dagelijks nieuwe cijfers over Nederland.

www.facebook.nl/statistiekcbn

Bijlage B2

Screenshots mobielvragenlijst ZEA

14:43

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Deze vragenlijst is bedoeld voor zelfstandig ondernemers die winstaangifte voor de inkomstenbelasting doen. Bent u een ondernemer voor de inkomstenbelasting?

AA prepenquete2.cbs.nl

< >

14:44

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Is daarnaast nog één of meer van de volgende situaties op u van toepassing?

U kunt meerdere antwoorden kiezen.

Vul a.u.b. uw antwoord in.

Ik werk in loondienst als werknemer

Ik werk in loondienst als directeur-groootaandeelhouder (DGA)

Ik heb inkomsten uit overige arbeid

Werkloos/werkzoekend

Arbeidsongeschikt

Met (vervroegd) pensioen

Schoolgaand of opleiding aan het volgen

Huisvrouw/huisman

AA prepenquete2.cbs.nl

< >

14:44

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Hoe vaak werkt u samen met andere zelfstandigen?

Heeft u in de afgelopen 12 maanden personeel ingeleend/ingehuurd?

Dit betreft personen van wie u niet de werkgever bent.

AA prepenquete2.cbs.nl

< >

14:44

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Heeft uw bedrijf als belangrijkste doel de verkoop van goederen of grondstoffen of biedt u vooral eigen arbeid of diensten aan?

** Verkoop van goederen/grondstoffen is bijvoorbeeld (web)winkel, café, boerderij.
* Aanbieden van arbeid/diensten is bijvoorbeeld klusser, kapper, adviseur.*

Verkoop van goederen of grondstoffen

Aanbieden van eigen arbeid of diensten

Beide evenveel

Zijn uw opdrachtgevers en/of klanten vooral bedrijven/organisaties of particulieren?

Bedrijven/organisaties

Particulieren

Beide evenveel

Weet ik niet

prepenquete2.cbs.nl

14:45

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Wat is gemiddeld genomen het uurtarief (exclusief BTW) dat u uw klanten in rekening brengt?

Werkt u niet met een uurtarief? Kies dan voor 'geen antwoord'.

euro

Geen antwoord

prepenquete2.cbs.nl

Gereed

1 2 3
4 5 6
7 8 9
0

14:45

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

**Hoeveel uur werkt u gemiddeld als zelfstandige?
U kunt zelf kiezen of u dit per week, per maand of per jaar wilt opgeven.
Tel ook de uren mee die u besteedt aan marketing en/of acquisitie.**

Geef een schatting als u het niet precies weet. A.u.b. afronden op hele uren.

uur per

Geen antwoord

prepenquete2.cbs.nl

14:45

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

De volgende vragen gaan over uw werktijden.

Werkt u weleens in het weekend?

Ja, regelmatig

Ja, soms

Nee

Geen antwoord

Werkt u weleens 's avonds (tussen 7 uur 's avonds en 12 uur 's nachts)?

Ja, regelmatig

Ja, soms

Nee

Geen antwoord

Werkt u weleens 's nachts (tussen 12 uur 's nachts en 6 uur 's morgens)?

Ja, regelmatig

Ja, soms

AA prepenquete2.cbs.nl

14:46

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Wat is uw beroep of functie?

Probeer dit zo precies mogelijk te omschrijven, bijv. door een specialisme of niveau op te geven.

Dus niet: Maar wel:

Manager Manager automatisering, manager zorg, financieel manager

Verpleegkundige Psychiatrisch verpleegkundige, verpleegkundige niveau 4, verpleegkundige op de spoedeisende hulp

Monteur Automonteur, monteur elektrotechniek, machinemonteur

Vorige Volgende

AA prepenquete2.cbs.nl

14:46

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Kunt u aangeven of de volgende situaties weleens voorkomen bij uw werk?

Doet u werk waarbij u veel kracht moet zetten, bijv. tillen, duwen, trekken of sjouwen? Of gebruikt u in uw werk gereedschappen of apparaten waarbij u veel kracht moet zetten?

Ja, regelmatig

Ja, soms

Nee

Maakt u bij uw werk gebruik van een gereedschap, apparaat of voertuig dat trillingen of schudden veroorzaakt?

Ja, regelmatig

Ja, soms

Nee

Doet u werk in een ongemakkelijke werkhouding?

AA prepenquete2.cbs.nl

14:46

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Kunt u zelf beslissen hoe u uw werk uitvoert?

Bepaalt u zelf de volgorde van uw werkzaamheden?

Kunt u zelf uw werktempo regelen?

Moet u in uw werk zelf oplossingen bedenken om bepaalde dingen te doen?

AA prepenquete2.cbs.nl

14:47

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Is uw werk gevarieerd?

Vereist uw werk dat u nieuwe dingen leert?

Vereist uw werk creativiteit?

Levert u in uw werk een duidelijke bijdrage aan het ontwikkelen en

AA prepenquete2.cbs.nl

14:47

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

De volgende vragen gaan over arbeidsongevallen.

Bent u in de afgelopen 12 maanden betrokken geweest bij een arbeidsongeval? Dat wil zeggen een voorval tijdens het werk waardoor u lichamelijk letsel of geestelijke schade heeft opgelopen.

* Ongevallen tijdens woon-werk verkeer tellen niet mee.

* Ongevallen met uitsluitend een natuurlijke oorzaak, zoals een hartaanval of beroerte tellen niet mee.

AA prepenquete2.cbs.nl

14:47

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Op welke datum vond dit ongeval plaats?

Als u het antwoord niet precies weet, wilt u dan schatten?

20

April

2022

Vorige Volgende

AA prepenquete2.cbs.nl

14:49

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Wat vindt u van de volgende aspecten van uw werk als zelfstandige?

Als u niet of nauwelijks met deze aspecten te maken heeft, vul dan 'niet van toepassing' in.

Onzekerheid over uw toekomstige loopbaan

Helemaal niet vervelend

Enigszins vervelend

Vervelend

Heel erg vervelend

Niet van toepassing

Beperkte collectieve regelingen voor ziekte en pensioen

Helemaal niet vervelend

Enigszins vervelend

Vervelend

Heel erg vervelend

Niet van toepassing

Niet of slecht betalende klanten

AA prepenquete2.cbs.nl

14:50

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Tot welke leeftijd wilt u doorgaan met werken?

Tot mijn 67 ste jaar

Weet ik niet

Tot welke leeftijd denkt u - lichamelijk en geestelijk- in staat te zijn om uw huidige werk voort te zetten?

Tot mijn 67 ste jaar

Weet ik niet

Op welke leeftijd denkt u financieel gezien te kunnen stoppen met werken?

Is het financieel gezien voor u niet meer noodzakelijk om te werken? Vul dan uw huidige leeftijd in.

Op mijn 67 ste jaar

Weet ik niet

Vorige Volgende

AA prepenquete2.cbs.nl

14:50

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Tot welke leeftijd wilt u doorgaan met werken?

U kunt geen leeftijd invullen die lager is dan uw huidige leeftijd. Had u al eerder willen stoppen met werken? Vul dan hier uw huidige leeftijd in.

Tot mijn ste jaar

Weet ik niet

Tot welke leeftijd denkt u - lichamenlijk en geestelijk - in staat te zijn om uw huidige werk voort te zetten?

U kunt geen leeftijd invullen die lager is dan uw huidige leeftijd. Was u al eerder niet meer in staat om te werken? Vul dan hier uw huidige leeftijd in.

Tot mijn ste jaar

Weet ik niet

Op welke leeftijd denkt u financieel gezien te kunnen stoppen met werken?

AA prepenquete2.cbs.nl

14:50

X Opslaan en sluiten ? Help

Zelfstandigen Enquête Arbeid

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking. Indien u nog opmerkingen heeft over de vragenlijst, kunt u die hier invullen.

Dit onderzoek is uitgevoerd door CBS en TNO. De mogelijkheid bestaat dat CBS of TNO u in de toekomst nog eens wil benaderen voor een vergelijkbaar onderzoek. Zou u dat goed vinden?

AA prepenquete2.cbs.nl

14:51

X Opslaan en sluiten ? Help

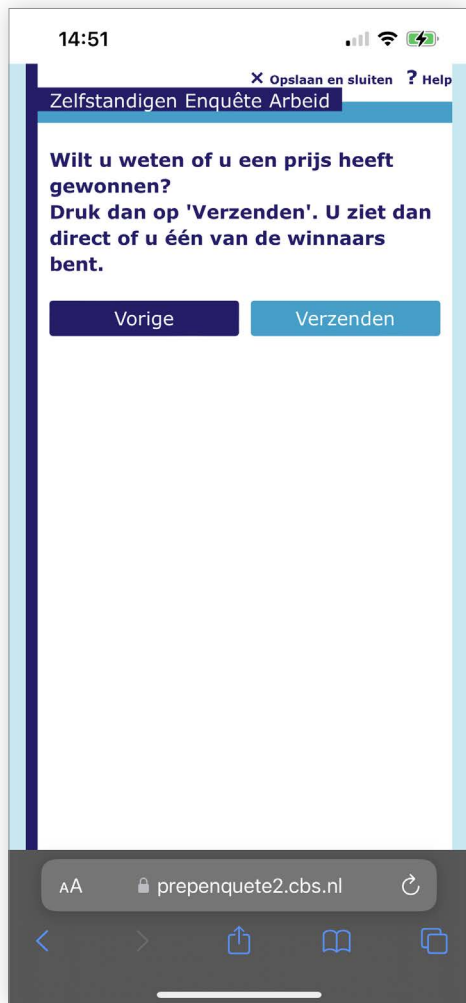
Zelfstandigen Enquête Arbeid

Dit waren alle vragen.

Als dank voor het meedoen maakt u kans op een prijs! Als u één van de winnaars bent kunt u kiezen tussen een iPad of VVV-bonnen ter waarde van 400 euro.

Sommige mensen ontvangen liever geen prijs. Als dit voor u het geval is, kunt u dat hieronder aangeven.

AA prepenquete2.cbs.nl

Bijlage C

Aanschrijfbrieven ZEA

- Aanschrijfbrief: [pagina 90](#)
- Rappelbrief: [pagina 91](#)

Centraal Bureau voor de Statistiek
 Postbus 24500 | 2490 HA Den Haag
 Postbus 4481 | 6401 CZ Heerlen
www.cbs.nl

correspondentie: I
 onderwerp CBS-onderzoek Zelfstandigen Enquête Arbeid
 datum 31 januari 2023

Geachte

Als zelfstandig ondernemer bent u belangrijk voor onze samenleving. Toch weten we nog maar weinig over de werksituatie van zelfstandig ondernemers vergeleken met die van werknemers in loondienst. Om hier meer zicht op te krijgen voeren we de 'Zelfstandigen Enquête Arbeid' uit. Hierin staan onder andere vragen over ondernemerschap, werkdruk, de huidige arbeidsmarktcrapte en of maatregelen heeft getroffen voor als u arbeidsongeschikt zou raken. De resultaten hiervan dragen bij aan een goed inzicht in de werksituatie van alle zelfstandig ondernemers.

Dit is een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), TNO en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Ook als u tijdelijk niet of minder werkte is de vragenlijst van toepassing.

Voor dit onderzoek vraagt het CBS een aantal zelfstandig ondernemers om een vragenlijst in te vullen. U bent daar één van. U vertegenwoordigt daarmee veel andere zelfstandig ondernemers in Nederland. Het is daarom belangrijk dat u aan dit onderzoek meedoet. Daarmee helpt u ons enorm.

Als dank voor uw hulp maakt u kans op één van de 4 iPads of VVV cadeaukaarten van € 400,-¹ die we beschikbaar stellen. Aan het eind van de vragenlijst ziet u direct of u één van beide krijgt toegestuurd. U kiest dan zelf welke u wilt ontvangen.

Hoe doet u mee?

U kunt de vragenlijst invullen via internet. Om de gegevens te beschermen gebruiken we een beveiligde verbinding. U vindt de vragenlijst op het volgende internetadres:

Website: <https://antwoord.cbs.nl>
 Gebruikersnaam:
 Wachtwoord:

¹Wilt u geen iPad of VVV cadeaukaarten ontvangen? Dan kunt u dat in de vragenlijst aangeven.

vervolg op achterzijde

Uw gegevens zijn veilig

Bij al onze onderzoeken zijn uw gegevens veilig. Onderaan deze brief leest u daar meer over.

Heeft u vragen?

Bel ons gerust op (045) 570 64 00. Wij zijn bereikbaar van maandag tot en met vrijdag tussen 9.00 en 17.00 uur. U kunt ook naar contactcenter@cbs.nl mailen. Of kijk op www.cbs.nl/zelfstandigen voor meer informatie.

U doet ons een groot plezier als u één van de komende dagen de vragenlijst invult.

Ik dank u alvast hartelijk voor uw tijd en medewerking.

Met vriendelijke groet,

Rob van Kan
 Hoofddirecteur Dataservices, Research en Innovatie

Uw gegevens zijn bij al onze onderzoeken veilig. Dit is een verplichting van het CBS die in de wet is bepaald. Het CBS heeft verschillende maatregelen getroffen om uw gegevens te beschermen. Zo zorgt de wet ervoor dat uw gegevens alleen voor statistische doelen worden gebruikt. Geen enkele instelling kan toegang eisen tot de gegevens die het CBS verzamelt. In de statistische informatie van het CBS zijn persoonlijke gegevens nooit te herkennen.

Het CBS verzamelt zelf gegevens maar krijgt ook veel bestanden van andere instellingen. Hierin staan bijvoorbeeld gegevens over inkomens en bedrijfsindeling (SBI). Die informatie voegen we samen. Het CBS, TNO en SZW maken statistieken over de Nederlandse samenleving met die informatie. Zo werken we zo zuinig mogelijk.

Centraal Bureau voor de Statistiek
 Postbus 24500 | 2490 HA Den Haag
 Postbus 4481 | 6401 CZ Heerlen
www.cbs.nl

correspondentiernr.
 onderwerp CBS-onderzoek Zelfstandigen Enquête Arbeid
 datum 14 maart 2023

Geachte

Zes weken geleden vroeg ik u om mee te doen aan de 'Zelfstandigen Enquête Arbeid'. Als zelfstandig ondernemer bent u belangrijk voor onze samenleving. Daarom komen we graag meer over de werksituatie van zelfstandig ondernemers te weten. We vragen in dit onderzoek bijvoorbeeld naar ondernemerschap, werkdruk, gezondheid en eventuele pensioenmaatregelen die u getroffen heeft. Ook kijken we naar de mogelijke gevolgen van het huidige personeelstekort voor uw bedrijf.

Dit is een onderzoek van het CBS, TNO en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Ook als u tijdelijk niet of minder werkte is de vragenlijst van toepassing.

Het onderzoek loopt ten einde. Nog eenmaal wil ik u vragen de vragenlijst in te vullen. Wij denken dat de mensen die de vragenlijst nog niet hebben ingevuld andere ervaringen hebben dan de mensen die het al wel hebben gedaan. Slechts een klein aantal zelfstandig ondernemers is gevraagd om mee te doen met dit onderzoek. Daarom is het extra belangrijk dat u meedoet. Pas dan weten we zeker dat de resultaten zo goed mogelijk zijn.

U kunt de vragenlijst nog tot en met **31 maart 2023** invullen. Heeft u de vragenlijst al ingevuld? Hartelijk dank! U hoeft niet meer te reageren.

Als dank voor uw hulp maakt u kans op één van de 4 iPads of VVV cadeaukaarten van € 400,-¹ die we beschikbaar stellen. Aan het eind van de vragenlijst ziet u direct of u één van beide krijgt toegestuurd. U kiest dan zelf welke u wilt ontvangen.

Hoe doet u mee?

U kunt de vragenlijst invullen via internet. Om de gegevens te beschermen gebruiken we een beveiligde verbinding. U vindt de vragenlijst op het volgende internetadres:

Website: <https://antwoord.cbs.nl>
 Gebruikersnaam: .....
 Wachtwoord: .....

¹Wilt u geen iPad of VVV Cadeaukaarten ontvangen? Dan kunt u dat in de vragenlijst aangeven.

vervolg op achterzijde

Uw gegevens zijn veilig

Bij al onze onderzoeken zijn uw gegevens veilig. Onderaan deze brief leest u daar meer over.

Heeft u vragen?

Bel ons gerust op (045) 570 64 00. Wij zijn bereikbaar van maandag tot en met vrijdag tussen 9.00 en 17.00 uur. U kunt ook naar contactcenter@cbs.nl mailen. Of kijk op www.cbs.nl/zelfstandigen voor meer informatie.

U doet ons een groot plezier als u één van de komende dagen de vragenlijst invult.

Ik dank u alvast hartelijk voor uw tijd en medewerking.

Met vriendelijke groet,

Rob van Kan
 Hoofddirecteur Dataservices, Research en Innovatie

Uw gegevens zijn bij al onze onderzoeken veilig. Dit is een verplichting van het CBS die in de wet is bepaald. Het CBS heeft verschillende maatregelen getroffen om uw gegevens te beschermen. Zo zorgt de wet ervoor dat uw gegevens alleen voor statistische doelen worden gebruikt. Geen enkele instelling kan toegang eisen tot de gegevens die het CBS verzamelt. In de statistische informatie van het CBS zijn persoonlijke gegevens nooit te herkennen.

Het CBS verzamelt zelf gegevens maar krijgt ook veel bestanden van andere instellingen. Hierin staan bijvoorbeeld gegevens over inkomens en bedrijfsindeling (SBI). Die informatie voegen we samen. Het CBS, TNO en SZW maken statistieken over de Nederlandse samenleving met die informatie. Zo werken we zo zuinig mogelijk.

TNO innovation
for life

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid